

III RIIGIKOGU

3. istungjärk. Protokoll nr. 70 (36).

1927. a

III Riigikogu koosolek 9. aprillil 1927. a.
kell 10.

Kokku on tulnud 93 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, kohtuminister **O. Tief**, välisminister **Fr. Akel**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, teedeminister **A. Kerem**, haridusminister **J. Lattik**, sõjaminister **N. Reek**, tööhoolekandeminister **J. Masing**, siseminister **J. Hünerson**.

Päevakord:

1. Eesti ja Läti vahel tolliuniooni teostamise lepingu, lõpuprotokolli ja selle lepingu juurde kuuluva lisaprotokolli kinnitamise seadus — III lugemisel.

2. Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seadus — III lugemisel.

3. Riigi arvetes summade ümarakstegevise seaduse §4-da muutmise seadus — III lugemisel.

4. Tallinna Raekoja platsi korraldamiseks kinnisvara sundvõõrandamise seadus — III lugemisel.

5. Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

6. Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus — II lugemisel.

7. Perekonna-abiraha seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

8. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

9. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr. 2 — II lugemisel.

10. Tolle-põhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

11. Riigiteenijate 1927./1928. eelarve-aasta haiguskindlustuse korraldamise seadus — I lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**, pärast abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**, pärast abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.35 min.

1. Päevakorra juhataja **K. Einbund**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakord on juhatause poolt määratud ja sellest Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse liikmetele teatatud.

J. Voiman (stp): Teen ettepaneku, Riigikogu tänase koosoleku päevakorrast ära võtta riigiteenijate 1927./1928. eelarve-aasta haiguskindlustuse korraldamise seadus. Juba eilsel Riigikogu koosolekul tähendasime, et meie ei saa sugugi sellega nõus olla, kui Vabariigi Valitsusele antakse blankovolitused. Kuna on arvata, et kui see seaduseelnõu tänasesse päevakorda jääb, pikemad vaidlused sel puhul ette tulevad, aga nähtavasti Riigikogu liikmed tahavad pühade puhkusele minna, selle tõttu ei ole soovitatav homme Riigikogu koosolekut pidada ja oleks otstarbekohasem ja parem, kui tähendatud seaduseelnõu tänasest päevakorrast ära võetaks.

J. Tõnisson (rhy): Austatud Riigikogu liikmed! Haiguskindlustuse küsimuses oleme meie, rahvaerakondlased, algusest saadik kindlal seisukohal olnud. Meil tuleb haiguskindlustuse seadus läbi viia, mitte sellepärast, et see ühele või teisele ametnikkude liigile kasulik on, vaid see on kogu meie rahva tervishoiu ja elujõu kokkuhoidmise seisukohalt tähtis. (A. Schulbach, tões: Kas mõne päeva eest ei olnud seda?) Meie olime ka siis selle poolt. Mina kõnelen siin rahvaerakonna nimel. Meie oleme teadlikult selle poolt olnud, et seadus, mida arutati, vastu võetakse ja läbi viiakse. Kui see seadus nüüd on läbi kukutatud, siis võime meie seda ainult kahetseda. Siin tehakse kõiksugu võtteid selleks, et ühe või teise rühmituse seisukohalt tegutseda. Meie arust peab aga tegutsema nõnda, nagu riigi ja rahva huvid nõuavad. (J. Voiman, stp: Õigus!)... Meie arust on võimatu, et jäetakse meie ametnikkudepere ilma arstiabita. (J. Vain, stp: Kes neid jätab?) Teie olete ka ühes aidanud! (A. Rei, stp: Meie ei olnud vastu. — J. Voiman, stp: Ega meie põhiseaduse vastu ikka ei või)... Mis meie sellest kõneleme, see on teine küsimus! See sünnitab meie ametnikkude keskel kahtlemata ärevust ja raskusi. Meie ei saa põhimõttelikult avaliku arvamise ees laialistes hulkades eksiarvamisi

ära hoida, kui meil niisugused asjad sünnivad. Sellepärast arvan mina, mis ka sündinud on või kuidas ka lugu on, ametnikkudekogu tervishoidlikkude nõuete rahuldamiseks tuleb kõik teha, mis Riigikogu võimuses seisab. Sellelt seisukohalt peab muretsetama võimalus, et arstiabiandmist jätkata. Siin võib kaaluda, kas see kord, millega tahetakse arstiabi võimaldada, küllalt soovitav ja sünnis on. On kaalutud, kas see põhiseadusega kooskõlas on, kui Vabariigi Valitsusele antakse õigus asja korraldada. Põhiseaduse seisukohalt on asi selge. Kui oleme 1920. aastast saadik võinud Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal tegutseda, et riigiteenijatele arstiabi anda, siis ei ole seisukord riigiteenistuse seadusega, mis nüüd juurde tuli, veel põhimõttelikult muutunud. Sest ka enne olid seadused olemas, mis selle seaduse aset täitsid. Meie oleme oma riiki valitsenud ilma selle seaduseta. Sellepärast ei saa seda võtta põhjuseks, nagu peaksime meie nüüd loobuma arstiabiandmisest riigiteenijatele. Kui enne võis valitsus seda asja valitsuse korralduste põhjal korraldada, siis võime omalt poolt väga hästi valitsust volitada, et tema endiselt seda ülesannet täidaks, kuni saame vastava seaduse ja see Riigikogu poolt vastu võetakse.

Selles mõttes arvan mina, et seda küsimust täna päevakorrast ära võtta ei saa, kui meie ei taha riigiteenijaid arstiabi saamise poolt hooletusse jätta. Sellepärast oleme meie selle poolt, et see seaduseelnõu päevakorda edasi jääks ja see küsimus lahendataks.

J. Vain (stp): Ma teen ettepaneku, päevakorrast välja jätta punkt 10. — tolli-põhitariifide muutmise ja täiendamise seadus. Asjaolu on nimelt nii, et tolli-põhitariifide muutmiselega tõuseb meil üles terve kompleks küsimusi. Esiteks rahvatoitluse küsimus terves tema ulatuses. Ja kui meie nagu eelmise päevakorra-punkti, nii ka kõnesoleva päevakorra-punkti, jätaksime päevakorda, siis võtaks see Riigikogult palju aega, sest tõuseksid üles, nagu juba eelkõneleja tähendas, rahva tervise ja heaolu küsimus, mis küllalt tähtis oma ulatuse poolest. Meie teame, et meie oleme hakanud viimasel ajal väga suurel määral rõhku panema või väljaveo peale, ja kui meie ei veaks mitte sisse aineid, mis võivähesust kaotada, või aset täita aitaksid, siis tuleks paratamata esile nähtus, et siseriigis suurem hulk võid tarvitataks. Samuti on väga küsitav, kas meie oma rahvamajanduse saadused suudaksid mõnes suhtes või aset täita, ning sellepärast on välismaa või aseainete kättesaamatuks tegemine igatahes ka rahalisest alusest meile ebakasulik.

Küsimuse arutamisel tõusevad kõik need küljed ette — rahva tervis, meie rahvaarv ja tema kasvamine või mittekasvamine, samuti meie maaparanduse seadused ja nendega ühenduses palju teisi küsimusi, millele meie igatahes vastust andmata ei või jätta. Nende küsimuste arutamine aga võtaks lõpmata palju aega meie käest, ja meie teame, et meil on aeg väga piiratud. Vanematekogu on otsustanud Riigikogu töö lõpetada juba reedel, hiljemalt laupäeval, aga kui päevakorra-punktid 10. ja 11. päevakorda jäävad, siis laupäeval lõpetamisest juttu olla ei saa. Kuna aga arvata on, et palmipuudepühal Riigikogu liikmed vaevalt tööle tahavad tulla, tuleks seepärast võtta tubli tükk Suurest Nädalast sisse ja see ei lubaks paljudele inimestele pühadeks koju sõita. (J. Holberg, põl: Teie konverents kah segab!) Segab jah!

Juhataja K. Einbund: Päevakorra kohta on järgmised ettepanekud: rkl. Voiman'ilt — päevakorrast välja jätta punkt 11. — riigiteenijate 1927./1928. eelarve-aasta haiguskindlustuse korraldamise seadus — I lugemisel; rkl. Hasselblatt'ilt — päevakorrast välja jätta punkt 10. — tolli-põhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek; rkl. Vainult on samasugune ettepanek; rkl. Zimmerman'ilt — võtta päevakorda esimeseks punktiks kontrollnõukogu liikme ametisse kinnitamine.

V. Hasselblatt (sks): Ma toetan seda ettepanekut, mille tegi rkl. Vain, nimelt — välja jätta päevakorrast punkt 10. järgmistel põhjustel. Nimelt käsitatakse tolli-põhitariifide muutmise seadustikus väga tähtsaid muudatusi, mis on rahaasjanduse komisjoni poolt tehtud. Meile on teada, et kui seaduseelnõu oli komisjonis arutamisel kolmandal lugemisel, siis tekkisid seal väga suured lahkarvamised meie paberitööstuse esitajate ja mõne komisjoni liikme vahel. Minu teades küsivad mõlemad pooled ette, ja vastav tariifiparagrahv läks läbi suuremale osale paberitööstusele vastuvõtmatul kujul. Käesolev seaduseelnõu on täna Riigikogus alles esimesel lugemisel. Kuid seaduseelnõu on niivõrt tähtis, et seda ei tohiks ühe päeva jooksul kolmel koosolekul läbi masindada. Kuid kui meie ei jõua seda seaduseelnõu läbi võtta enne pühi, siis milleks peame nüüd algama vaidlustega, et neid pärast pühi jätkata. Sellepärast arvan, et ei ole otstarbekohane täna seda tähtsat seaduseelnõu läbi masindama hakata.

K. Ast (stp): Austatud härrad Riigikogu liikmed! Ma võtsin sõna selleks, et toetada oma rühmaseltsimehe rkl. Voiman'i ettepanekut, tänase Riigikogu koosoleku päevakorrast ära võtta punkt 11., see on riigiteenijate 1927./28. eelarve-aasta haiguskindlustuse korraldamise seadus esimesel lugemisel. Motiivid on õieti eilsest saadik Riigikogu liikmete teatatud ja sellepärast ei oleks tarvilik seda täpsemalt kordama hakata.

Tahtsin veel rkl. Tõnisson'ile vastu vaielda, nimelt selles mõttes, et tema või õieti tema rühma seisukohavõtmine ei ole loogiline. Loogiline oleks see, kui rühm seaduseelnõu, mis valitsuse poolt esitatud, toetab, kuid rahvaerakonna rühm ei ole seda teinud. Järelduseks sellele on provokatsioon, mis suurema, nimelt Riigivanema rühma poolt sama seaduse suhtes ette võeti. Ainult põllumeeste kogude provokatsiooni ja demagoogilise ning ebaparlamentaarse talitamisviisi tõttu oli seisukord Riigikogus sarnaseks kujunenud, et meie käesolevas küsimuses kuidagiviisi ei jaksa edasi jõuda. Ma vabandan väga lugupeetud härra Tõnisson'i ees, kuid küsiksin ometi härra Tõnisson'ilt, kelle erakond on üks vanematest erakondadest ja sellega kahtlemata peaks põhimõtetega varustatud erakond olema — ka isiklikult on härra Tõnisson'il tunnustatud teened Eesti avalikus elus, kiidetakse tema ausust, mitte üksnes isiklikku ausust, vaid ka poliitilist ausust, — tahaksin küsida sellelt härra Tõnisson'ilt: kuidas sobib see praegusel juhtumisel, et rahvaerakond, eesotsas härra Tõnisson'iga, ei anna väärilikkust sellele häbematule talitamisviisile, mida teine valitsuse rühm tema rühma kõrval endale lubab. (J. Sepp, mo: Ega Teie miitingul ei ole praegu! Pritsimajas võite nõnda kõneleda!) Kuidas võib rahvaerakond leppida sellega, et valitsusele volitust anda, kuna ometi volituse küsimus ebaparlamentaarse, lubamata talitamisviisi järgi päevakorrale kerkinud. Kuidas võib siin härra Tõnisson ja „põhimõttelik“ rahvaerakond vääriliku vastupanu korraldamata jätta kõigele nurjatusele, mis siin sünnib.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Ast, Teie olete ebaparlamentaarselt sõna tarvitanud, teen Teile märkuse.

K. Ast (stp): Ma saan väga hästi aru, kui seda teevad värsked mehed, kes teie paremal käel istuvad. Neil ei ole mingisugust traditsiooni, mingisugust minevikku, mingisuguseid põhimõtteid. Teie ei saa seda enda kohta ometi öelda, ja ma mõtlen, et Teie peak-

site Eesti parlamendist rohkem lugu pidama, kui need härrad tahavad ja suudavad. Sellepärast tundub meile väga võõrastav, et Teie käesolevas küsimuses solidaarne ei ole pahema tiivaga, vaid mingisuguste shestidega püüate oma meeste teguviisi kaitsta. see on väga halb.

Juhataja K. Einbund: Kõneleja, Teie kõnealg on möödas.

J. Piiskar (stp): Tulevad üllatused praeguse valitsuse ja ta rühmade esitajate poolt. Ilmus kõnetooli rkl. Zimmerman poolt ettepaneku, võtta päevakorda riigi kontrollnõukogu liikme valimise. Seni ei ole aga Riigikogule teatavaks tehtud, mis riigikontrolör selle kohta peaks ütleva. On see korralik asjaajamine, kui Riigikogu liikmed peavad riigikontrolöri eest ettepanekuid tegema? Ma arvan, see on üks nendest võtetest, mida praegu tarvitatakse, kus riigikontrolör ei julge tulla ütleva, et tal on tarvis kontrollnõukogu liiget, kus valitsus ei julge tulla ütleva, kas on tal haiguskindlustusseadust tarvis või ei. Pean konstateerima, et see nähtus areneb iga päevaga, ja viimaks jõuame niikaugale, et valitsus töötab välja seaduseelnõu, aga keegi Riigikogu liikmetest peab selle esitama. Kuidas siis nii valitseda saab, ja kuidas üldse valitsus sarnases olukorras püsida saab ja püsida mõtleb? Kui juhataja konstateerib, et rkl. Zimmerman on teinud ettepaneku ... (J. Zimmerman, as: Mina tegin ju ettepaneku! ...) Need on juhataja sõnad, neid võime stenogrammidest järele vaadata, kui härra Zimmerman sellest on huvitatud.

Edasi, härra Tõnisson arvab, et riigiteenijaid ei saa jätta ilma haiguskindlustusseaduseta. Ma küsiksin: mis on rahvaerakond selleks teinud, et seda seadust vastu võtta? See seadus oleks võinud juba eile õhtuks vastu võetud olla, täna hommikul ammugi juba. Mis on siis rahvaerakond selleks teinud, et seda seadust vastu võtta, mida rahvaerakond toetab?

Juhataja K. Einbund: Rkl. Piiskar, kaks Riigikogu liiget on juba rkl. Voiman'i ettepaneku poolt kõnelenud.

J. Piiskar (stp): Minu teada on ainult rkl. Ast selle poolt kõnelenud, ja sellepärast ma arvan, et mul on ka õigus selle poolt kõneleda.

Edasi tahan ära märkida seda, et kui volituste seadus päevakorda jääb, kui valitsus seda ise tagasi ei võta — ja selle soovi avaldan ma:

valitsus peaks teatama, et ta sellest seadusest loobub — siis tähendab, et ei taheta arvestada selle osaga Riigikogus, kes sarnast tegevust mõttetuks peab ja tahetakse sellele osale kapiislikult näkku lüüa.

Sarnasel korral loomulikult peab opositsioon katsuma ennast kuidagi viisi maksma panna. See on ainukene järeldus, mis sellest teha võib.

Valitsusel oli võimalus eile ja täna haigus-kindlustusseadust uuesti Riigikogule esitada ja uuesti läbi viia, kui ta oleks seda tahtnud. Valitsus ei ole aga seda teed kasutanud.

Juhataja K. Einbund: Sõna on faktiliseks märkuseks härra riigikontrolöri.

Riigikontrolör J. Zimmerman: Härra Piiskar ütles, et mina ei olla ettepanekut teinud kontrollnõukogu liikme valimiseks. Ma olen esitise kontrollnõukogu liikme valimise kohta kirjalikult Riigikogu juhatuse nimele saatnud. Esitis on paljundatud ja Riigikogu liikmetele kätte saadetud. (J Vainu, stp: Varemalt oli see küsimus ka varematekogus arutamisel.)

Riigivanem J. Teemant: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina pean kõige kategoorilisemalt vastu vaidlema rkl. härra Voiman'i ettepanekule. Valitsuse nimel palun mina selle seadusekava päevakorda jätta. Mina julgen ainult ühe asjaolu peale teie tähelepanu juhtida: teie, kes opositsioonis seisate, peate ometi meeles pidama, et meie oleme tulnud siia seadusandlikule tööle. Kui teie nüüd ainult sel teel mõtlete kätte saada oma sihte, et teie elulisi asju eitate, et teie teisi seadusandlikku tööd teha ei lase, tööd, mida ise nõuate, siis on see arusaamatu. (K. Ast, stp: Härra Teemant, seda oleksite pidanud Tonkman'ile ja Laarman'ile ütlemas! — A. Jõeäär, stp: Rääkige oma rühmale!) Kui üks asjalik seaduseelnõu esitatakse, ükskõik kelle poolt, hääletan mina selle poolt. Kui teie, sotsialistid tõesti esinete millegiga, mis vastuvõetav on, siis pean ütlemas, ma hääletan selle poolt, kui teie asja tõsiselt võtate. Ja kui teie praegu ise tunnistate, et see seadus tarvilik on, siis ma arvan, et teie teist seisukohta võtta ei tohiks, kui seda, et selle eelnõu poolt hääletada. (J. Piiskar, stp: Teie olete alati vastu hääletanud!)

Vaadake, minu härrad, kui teil valitsusega arveid pidada on, siis võtke üks teine asi, igapäev on ju asju, ja õiendage neid siis, kuidas tahate. Kellelgi pole midagi selle vastu. See on ju loomulik, sest meil on parlamentaarne

kord, mille tõttu see kõik on teile võimaldatud. Valitsus kukuks ja läheks, nagu meil palju neid juba läinud on. Uus tuleks asemele. Aga ühe tõsise asja juures ei saa seda teed käia, nagu teie praegu käite. Pealegi, minu härrad, kui juba 1920. aastal need määrused vastu võeti, ja kui siiani nende määruste alusel tegutseti, siis öelge mulle, millal avaldas ennast rahva see tahe, et neid määrusi seaduslikuks pidada võiks. Millal võttis Riigikogu või Asutav Kogu niisuguse seaduse vastu, mille põhjal võiks öelda, need määrused on rahva tahte alusel ilma sündinud? Valitsus pani omal ajal need määrused maksma, ja siis, ei tulnud ükski ütlemas, et need määrused on seaduse vastased. (Hulgalised vahelhüüded pahemalt poolt. — Naer.) Teie, sotsialistid, tegutsesite isegi nende põhjal, kui valitsuses olite! (Vahelhüüe J. Vainu, stp poolt.) Kuulge, kui teie rääkisite, siis ma ühtki sõna teile vahele ei hüüdnud, sellepärast arvan, et teie võiksite ka mind ära kuulata.

Nii siis, mu härrad, võtke seda asja tõsiselt: ma palun, jätke see küsimus päevakorda.

A. Veiler (töer): Lugupeetud rahvasaadikud! Härrade Hasselblatt'i ja Vainu poolt on tehtud ettepanek, tänasest päevakorrad ära võtta tollide seadus. Ettepaneku põhjenduseks tuuakse ette, et seadus ei olevat küllalt veel rahaasjanduse komisjonis läbi kaalutud. Minu teada on tollitariifide muutmise ettepanekuid aastatekaupa kaalutud. Puude- ja paberitollid on juba II Riigikogu päevist saadik päevakorral, ja mina olen ise mitu korda seletuste andjana komisjonis esinenud. Asi ei ole uus, selle vastu, peab otse imestama, kuidas ta nii hilja on päevakorda tulnud.

Eelnõus on puude- ja paberitollid, samuti ka teised küsimused, väga põhjalikult läbi kaalutud. Võtke kas või loomakandid, mille kallal mitu koosolekut kaaluti, kas peab nad välja vedama või oma liimivabrikutes ümber töötama.

Ka vasikanahkade toll oli mitmel koosolekul arutamise aineks. Koguti andmeid, kuipalju kaalub vasikanahk toorest peast, kuipalju pargitult. Lõpuks võeti keskmiseks raskuseks 2½ kilogrammi. Samuti on välja rehkendatud, kuipalju on Eestis vasikanahku praegu võimalik saada, kuipalju kümne aasta jooksul juurde võib tulla jne. Põhjalikult kaaluti ka ettepanekuid saapakreemide kohta. Kreemikarbid olid otsapidi komisjonis, kust neid iga Riigikogu liige võis saada, küll musti, küll kollaseid.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Veiler, Teie kõneaeg on möödas!

A. Veiler (töer): Lõppude-lõpuks arvan, et igale Riigikogu liikmele on ilma ütlematagi selge, mida ma öelda tahtsin, (N a e r.) nimelt et tolliseadust päevakorrast ära võtta ei saa.

Juhataja K. Einbund: Korra kohta on sõna rkl. Ast'il.

K. Ast (stp): Austatud härrad Riigikogu liikmed! Koosolek on esiteks juba tükk aega kestnud ja ... (J. T õ n i s s o n, rhv: N ü ü d t a p a n e b v e e l e t t e, k o o s o l e k l õ p e t a d a.) ... teiseks on olukord komplitseerituks muutunud. Muuseas on, nagu juba kuulsime, mõnesugused arusaamatused tekkinud kontrollnõukogu liikme valiku ettepanekuga. Kui tõsiselt tahetakse olukorda hinnata, siis peate tunnistama, et kontrollnõukogul riigikontrolöri isiku kõrval on esimesejärgu kaal ja tema isiklik koosseis on väga tähtis, riiklikus elus lõpmata tähtis, austatud härrad. Opositsioonile on eriti tähtis käesoleval juhtumisel riigi kontrollnõukogu täiendamine sellepärast, et valitsevad rühmad, kui nad valitsemisvõimu enda kätte olid koondanud, mugavaks ja heaks leidsid ka riigikontrolöri kohta enese kätte võtta, et igasuguseid võimalusi ära hoida opositsioonil nende tegevuse järele valvamiseks ja sõrmede peale astumiseks. Sellepärast mõtlen, et riigikontrollnõukogu täiendamise küsimuse päevakorda tõstmisega oleks küll väga põhjendatud, et Riigikogu opositsiooni rühmade liikmetele võimaluse annaks seda küsimust lähemalt kaaluda. Selleks tuleks vähemalt pooleks tunniks Riigikogule vaheaeg määrata. Teen sellekohase ettepaneku, mida minu sõbrad kahtlemata energiliselt toetavad, tulles kõnetooli. Mina mõtlen, teie ei taha seda õigust opositsioonilt ometi ära võtta, et nad küsimuse üle võiksid selgusele jõuda seda enam, et iga kord, kui koalitsioon vaheaega on vajanud küsimuste kaalumiseks, seda talle alati võimaldati. Kuna sarnane delikaatküsimus, nagu see, mida meie siit algatanud, kaalumist nõuab, loodame, et meie head tahtmist austatakse teiste rühmade poolt ja minu ettepanekule vastu tullakse. Ma esitasin ettepaneku, nii nagu kodukord nõuab, kirjalikult meie lugupeetud Riigikogu esimehele härra Einbund'ile, kes selle enne hääletamist veel ette kannab. Sellepärast ei hakka ma selle teksti teile ette kandma, sest koormaksin sellega teie tähelepanu ja aega.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Ast, Teie kõneaeg on möödas.

K. Ast (stp): Kahju! Ma oleksin ettepanekut veel lähemalt põhjendanud! Aga kahtlemata võtate teie ka ettekantud lühikese põhjenduse arvesse ja talitate sellekohaselt.

Juhataja K. Einbund: Korra kohta on rkl. Ast'ilt ettepanek, määrata poole-tunniline vaheaeg. Ühtlasi on selle ettepaneku kohta nõudmine 10 Riigikogu liikme allkirjaga, mis järgmine: Riigikogu kodukorra § 83. põhjal nõuame, et rkl. K. Ast'i ettepanek korra kohta hääletataks kinniselt.

Riigikontrolör J. Zimmerman: Mõne päeva eest pöörasin rkl. Ast'i poole teatega, et mina kui riigikontrolör kavatsen riigi kontrollnõukogu liikmeks ette panna Hans Kuke. Täna hommikul ütles härra Ast, et nemad on seda ettepanekut kaalunud ja leiavad võimalikuks tema, Kuke, valida. Et aga nüüd härra Ast veel aega tarvitab selle kaalumiseks, siis võtan oma ettepaneku tagasi, et võimalust anda rühmadele seda kaaluda. Nähtavasti ei ole rühmad seda küllaldaselt kaalunud. (V a h e l h ü ü e J. V a i n u, stp poolt.)

Juhataja K. Einbund: Riigikontrolör on oma ettepaneku riigi kontrollnõukogu liikme valimise kohta tagasi võtnud. Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Ast'il.

K. Ast (stp): Faktilise märkusena sõna võttes pean tähendama riigikontrolörile, et nähtavasti on temale see omane, mis suuremale osale eestlastest üldse; mitte head huumorit mõista. Pean kindlasti seletama, et meil ei ole härra Kuke kandidatuuri kaalutud ja tema isiku pärast ei ole meie vaheaja nõudmise aktsiooni ette võtnud ja ettepanekut teinud, et vaheaeg määrataks.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Ast'i ettepaneku kohta on sõna rkl. Virma'l. (K. V i r m a, stp: E i t a r v i t a.) Samaks otstarbeks on sõna rkl. Vainul. (J. V a i n, stp: E i t a r v i t a.) Panen rkl. Ast'i ettepaneku — määrata pooleks tunniks vaheaeg — hääletamisele. (S e g a s e d v a h e l h ü ü d e d. — J. V a i n, stp: E i o l e t a g a s i v ö e t u d. K ü s i m u s t a h a b i k k a g i k a a l u d a.) Rkl. Ast'i ettepanek ei ole tagasi võetud. Panen rkl. Ast'i ettepaneku kinnisele hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Ma kavatsen häältelugemisele kutsuda juhatuse liikmeid. Sõna on ettepaneku tegemiseks häältelugemise kohta rkl. Gustavson'il.

O. Gustavson (stp): Ma teen ettepaneku, valida häältelugejateks härrad Laar-

man, Tonkman ja Martinson. (J. Tõnisson, rhv: Kas kinnisel hääletamisel?)

Juhataja K. Einbund: On ettepanek tehtud, valida hääletelugejateks Riigikogu liikmed Laarman, Tonkman ja Martinson. Teiselt poolt on ettepanek tehtud, et juhatus hääli loeks. Ettepaneku kohta on sõna palunud rkl. Ast.

K. Ast (stp): Mina, hoolimata sellest, et rkl. Gustavson on meie rühma silmapaistvamatest liikmetest ja et ta parim kõnemees Riigikogus ja tuntuim följetonist Eestis, hoolimata sellest, et tal väga toredad följetonid, toredaimad, nagu seda uues keeles öeldakse, kõige parimad Eestis, hoolimata sellest, et ta kuulub minu paremate isiklike sõprade hulka, isiklike sõprade hulka, kellega väga häid mälestusi minevikust järele jäänud, loodan tulevikus veel paremaid vahekordi saavutada, — olen ometi sunnitud käesoleval juhtumisel kategooriliselt kõnelema tema ettepaneku vastu, millega ta soovib hääletelugejateks valida lugupeetud härrad Mats Laarman'i, Tonkman'i, kelle auväärt eesnime ma kahjuks ära unustanud. (V a h e l h ü e: K u s t a.) Ah Kusta, modern keeles Gustav. Kolmas lugupeetud härra, keda ma praegu ei näe saalis viibivat, on mul meelet ära läinud. See on vist Mart Martinson. Pean väga asjalikkudel põhjustel kõnelema ettepaneku vastu, et just neid härrasid saja Riigikogu liikme hulgast usaldatakse nii erakorraliselt ja võrratult. Millega on siis nemad teiste Eesti vabariigi valitud poegade keskel ennast nii kõrgelt rekomendeerinud, et just nemad ainult võiksid Riigikogus hääli lugeda ja sellega teisi kontroleerida. Mina protesteerin selle vastu. Ma ei taha, et mehed, kes ise teisi igal sammul valmis kahtlustama, mind nüüd kontroleerima tuleksid. Mul tuleb meelde meie parlamendi lühikesest ajaloost, kuidas ühel juhtumisel, nimelt lugupeetud arsti dr. Akel'i koalitsiooni päevil mingisugune ettepanek hääletamisele tuli. Kui selle ettepaneku hääletamise puhul kõik sedelid olid ära antud, Riigikogu liikmed pahemalt poolt pahemale lauaotsale ja paremalt poolt paremale lauaotsale

Juhataja K. Einbund: Rkl. Ast, Teie kõneaege on läbi.

K. Ast (stp): Ma tahtsin anekdoodi rääkida, kuid kahjuks pean kõige huvitavamal kohal katkestama. (N a e r.)

B. Oja (töer): Ma toetan rkl. Gustavson'i ettepanekut ja teen ettepaneku, seda

hääletada kinniselt. (J. Tõnisson, rhv: Nüüd, vaat, ma ütlesin, nüüd tuleb! — Haridusminister J. Lattik: Jätke nüüd see sotside hooleks, Teile ei passi see asi!)

A. Veiler (töer): Et minu allkiri vahepeal deshifreeritud ja minu isik kindlaks tehtud ... (N a e r.) ... on mul võimalus oma arvamist esitatud ettepaneku kohta avaldada. Härra Ast'il on osalt õigus: meie ei saa parlamendis sarnase korraga leppida, et niisugune tähtis protseduur, nagu sedelitega hääletamine ja selle juures hääle lugemine, antakse ühe rühma kätte, veel enam — mitte üksi ühe rühma kätte, vaid sõprade kätte. Teie teate väga hästi, kes on härrad Tonkman, Laarman ja munaühisuse juhatus liige härra Martinson. (N a e r.)

Pahemal tiival on teatud õigus selle ettepaneku vastu protesteerida. Neile ähvardab Riigikogu usaldamatust avaldada. Ka ei ole see usaldamatuse avaldamine, kui meie neid ei lase hääle lugemise juurde. Teie teate, et Riigikogu juhatuses on kõik suuremad rühmad esitatud, seal peegeldub Riigikogu meeolu. Kuid praegusel juhtumisel, kui laseme neid härrasid hääletelugejate komisjoni valida, siis ei peegelduks seal enam Riigikogu meeolu. Teen ettepaneku, välja jätta hääletugemise komisjonist härra Tonkman, tema asemel valida pahemalt tiivalt härra Martinson. Nii oleks siis komisjonis kaks härra Martinson'i, üks pahemalt — teine paremalt tiivalt.

Juhataja K. Einbund: Ettepanek on tehtud 10 Riigikogu liikme poolt, hääletelugejaks valida Riigikogu kodukorra § 83. põhjal Riigikogu liikmed M. Laarman, K. Tonkman, M. Martinson. (J. Tõnisson, rhv: Kes need nõudjad on!) Need on Klesment, Vain, Vomm, Piiskar, Voiman, Kärner, Jõeäär, Kink, Gustavson ja Usai.

Rkl. Veiler teeb ettepaneku — valida hääletelugejaks Hans Martinson.

H. Martinson (tp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Veiler on siin mind ühe väga tähtsa ülesandega austanud, mille väart mina, kes ma alles algaja olen, olgugi et ma aastate poolest küll juba vana olen, ei tunne ennast olevat. Arvan, et ma väart ei ole lugupeetud härra Märt Martinson'iga ühes hääli lugema ja ma kuidagi moodi ei tunne ennast kohase olevat selle tähtsa ameti peale. Ma ei või seda mitte vastu võtta, ei pea ennast selle vääriliseks ja võtan oma kandidatuuri tagasi.

J. Tõnisson (rhv): Siin on nüüd kahtlemata katsega tegemist — aega viita. Parlamendis on ju igasuguseid võtteid selleks olemas, ma arvan aga, et kõik need katsed leiavad väärilist hindamist laiemates hulkades. (Haridusminister J. Lattik: Rahvas peab selle kinni maksma.) ... Sellepärast ei karda mina sugugi ajaviitmise püüde vastu välja astumast ... (Hulgali sed vahelhüüded.) ... vaid teen ettepaneku, praegu hääletada nimeliselt. (Vahelhüüded.) Siis on kõigil ajaviitmise katsetel lõpp selle hääletamise korra puhul.

Juhataja K. Einbund: Palun ettepaneku kirjalikult teha. (K. Virma, stp: Härra Tõnisson, Teie aitate ainult kaasa. — K. Ast, stp: Meil on nõu kõik ettepanekud nimeliselt hääletada.) Riigikogu liikmed Laarman, Tonkman ja Martinson teatavad, et nad ei kandideeri häältelugejateks. (K. Virma, stp: Missuguse paragrahvi põhjal? O. Gustavson, stp: Ei saa maha võtta kandidatuuri.) Seega langeb ära rkl. Gustavson'i ettepanek. Ma palun rkl. Tõnisson'i oma ettepaneku kirjalikult teha. Jääb peale selle ettepanek, häältelugejaks valida rkl. Hans Martinson. (J. Tõnisson, rhv: Ta võttis oma kandidatuuri maha.) Rkl. Hans Martinson'i kandidatuur langeb ära, seega langeb ära ka rkl. Veiler'i ettepanek. (J. Tõnisson, rhv: Ja minu ettepanek ühes sellega.) Korra kohta on sõna palunud rkl. Baranin. (K. Virma, stp: Missuguse korra kohta? Hääletamise ajal ei saa sõna.)

P. Baranin (vn): Господа депутаты! Я выступаю не от фракции, а лично от себя и просил бы вас эту процедуру прекратить. Ибо дальше находиться в такой атмосфере становится стыдно. Поэтому я предложил бы эти прения прекратить.

(A. Anderkopp, tõer: Kui valitus selle seaduseelnõu tagasi võtab — heameelega. — A. Jürman, põl: Tehke nalja edasi! — Riigivanem J. Teemant: See on rahvaesitus, kes siin praegu tegutseb. — J. Piiskar, stp: Kas see on Griigorjev'i protsessi järelkaja? — J. Tõnisson, rhv: Meie paneme Teil enamusega uue korra maksma. — J. Piiskar, stp: Võtke Eesti rahva muuseumist koot ja siis tulge siia. — J. Tõnisson,

rhv: Kooti mina iga mehe vastu ei tarvita. — H. Rebane, põl: Tehke aga tehke, meil sellest kahju ei ole!)

Juhataja K. Einbund: Häältelugemise kohta on üks ettepanek: häältelugemiseks paluda juhatuse liikmeid. (O. Gustavson, stp: Rkl. Tõnisson tegi ettepaneku, hääletada nimeliselt.) Ta võttis selle ettepaneku tagasi. (J. Voiman, stp: Ma palun sõna häältelugemise korra kohta.) Häältelugemise korra kohta on sõna rkl. Voiman'il.

J. Voiman (stp): Härra Martinson ei tahtnud selles koosseisus häältelugejaks olla, ja nagu rkl. Ast siin tähendas, dr. Akel'i valituse päevil... (Üldine müra ja kisa saalis.)

Juhataja K. Einbund: Palun Riigikogu liikmeid rahu pidada.

J. Voiman (stp):... tegi härra Soots ettepaneku, valida häältelugejaks mitte juhatuseliseks vaid erikomisjoni. Sellepärast arvan mina, et härra Soots nüüd selle austava ettepaneku vastu võtab ning häältelugejaks hakkab. Teen ettepaneku, häältelugejateks valida Riigikogu liikmed Soots, Tonkman ja Teetsov, siis oleks häältelugemise juures kolm maakonda esitatud.

Juhataja K. Einbund: On tehtud ettepanek, valida häältelugejateks rkl-d Soots, Tonkman ja Teetsov. (Hulgali sed vahelhüüded. — K. Ast, stp: Palun sõna ettepaneku tegemiseks.) Ettepaneku tegemiseks on sõna rkl. Ast'il.

K. Ast (stp): Kõik senised ettepanekud ei ole tagajärgi andnud. On mitmesuguseid ettepanekuid tehtud, aga need härrad, keda üles seati kandidaatidena häältelugejateks, on kahjuks ära öelnud. Keegi ei taha seda au omaks võtta, mis neile väärtuse järgi paku takse. Nüüd on minu rühmaseltsimees, Voiman, uue ettepanekuga tulnud ja teatavatele isikutele järjekorraliselt au hakanud pakkuma. Kuid võib juba ette aimata, et ega needki härrad Riigikogu liikmed, kelle poole uue ettepanekuga pööratakse, ei taha teisiti olukorda hinnata, kui seda eelmised Riigikogu liikmed on teinud, sest ega nendegi enesetunne, oma võimistest ja isendast lugupidamine suurem ei ole, kui eelmistel kandidaatidel, ja sellepärast on karta, et nad kindlasti ära ütlevad häältelugemisest ning seega minu rüh-

makaaslase, Voiman'i, ettepanek läbi kukub. Sellepärast kavatsen esineda uue ettepanekuga, teha kuidagi viisi sunduslikuks Riigikogus hääletelgemise kord.

Väga lugupeetud rkl. härra Tõnisson hakkas Riigikogus just nagu pristavina esinema, aga tal puudub pristavi atribuut, sest seda atribuuti, mis talle kuulub ja mida Eestis majapidamise tarvitatakse, ei saa ometi pidada pristavi eriliseks atribuudiks. Härra Tõnisson on kui vanem parlamentaarius lugupidamisvääriline ja sellepärast temale pristavi amet ei kõlba. Mina tahaksin aga teha ettepaneku, panna Riigikogus maksma automaatne kord, mis sunniks Riigikogu liikmeid hääli lugema, ja see on, kui meie kohustaksime Riigikogu rühmi oma esitajaid komandeerima — olgu kas või kordamööda, kui ühel inimesel raskeks läheb hääli lugeda, ja esitan sellekohase ettepaneku Riigikogu juhatajale kirjalikult. Nimelt panen ette, hääletelugejais kutsuda rühmade esitajad. Karl Ast, alla kirjutanud Tallinnas, 9. aprillil 1927. a. Kõige aupaklikumalt.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Ast, Teie kõneaeg on täis.

Rkl.-d Soots, Tonkman ja Teetsov teavad, et nemad oma kandidatuuri ülesseadmist hääletelugejateks ei võimalda. Seega langeb ära rkl. Voiman'i ettepanek. (J. Voiman, stp: Väga kahju!) Rkl. Ast teeb ettepaneku, hääletelugejateks kutsuda rühmade esitajad. Seega oleks meil kaks ettepanekut, ühelt poolt rkl. Tõnisson'i ettepanek, kutsuda hääletelugejateks juhatusel liikmed, teiselt poolt — rühmade esitajad. Hääletamisele tuleb rkl. Tõnisson'i ettepanek — kutsuda hääletelugejateks juhatusel liikmed. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud, seega langeb ära rkl. Ast'i ettepanek hääletelugejate kohta. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Seal on paralleel-ettepanek ka.) Palun juhatusel liikmeid hääletelugemisele asuda. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Palun juhatajaga mitte vaielda. (J. Voiman, stp: Kodukord on üks väga paha asi!) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 36 häält, vastu — 50 häält, erapooletuid — 1, seega on rkl. Ast'i ettepanek vaheaja kohta tagasi lükatud.

Sõna on rkl. Vainu ettepaneku toetamiseks rkl. Ast'il.

K. Ast (stp): Rkl. Vainu poolt on ettepanek, tolliküsimus tänasest päevakorrast ära võtta. Selle ettepaneku kaitseks on juba üks Riigikogu liige sõna võtnud, mina võtan tei-

senä, nii nagu kodukord selleks võimalusi kätte on näidanud. Selle ettepaneku vastu on kõnelenud rkl. Veiler, tuues õige kaaluvaid ja — asjalikke motiive kuuldavale! Aga see vastuväitmine ei pea siiski paika, kui meie meele peame, et ega siis ainult need tollid, mis muutmise seaduses ette nähtud, Eesti riigi kodanikke üksi ei huvita, vaid on palju tähtsamaid sisse- kui ka väljaveotolle, millest Eesti vabariigi kodanik hoopis rohkem huvitatud on. Näiteks igasuguste tarbainete tollid, muuseas toll apelsinide pealt, mis kiires korras ümberotsustamist vajaks ja millisest ümberotsustamisest, nimelt tollide alandamise mõttes, ka meie vaesemad kihid huvitatud on. Kui apelsinid oleksid odavad, siis võiksid vaesemad kihid nüüd talisel ajal, kus meie maal mingisuguseid frukte ei leidu, ometi apelsine osta, oma kurnatud ja verevaestele lastele anda. Sellepärast peaks Riigikogu esimees järjekorras pöörama tähelepanu sellele küsimusele, mitte aga tollide muutmisele, millest huvitatud on vast mõned üksikud töösturid, kas või margariini alal, ja veel liiategi niisugusel kujul, et see margariin ka vaesema rahva nina alt ära pühitakse. Ma kardan väga, et kui Riigikogu hakkab neid tollide muudatusi läbi vaatama, mis rahaasjanduse komisjoni poolt lõpulik redaktsioonis Riigikogule esitatud, siis tõesti ta teiste — palju tähtsamate tollide juurde ei jõuagi. Need ettepanekud on omaette tervikud ja iga ettepaneku muutmise kohta tuleks Riigikogul praeguse meeoleolu juures vististi mitmed tunnid viita ja meie asjatundjate arvamisi ära kuulata.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Ast, Teie kõneaeg on läbi.

K. Ast (stp): Kuidas saaksime meie siis jõuda palju tähtsamate tollide juurde? Neil motiividel soovitatakse ma see päevakorra-punkt välja jätta.

Juhataja K. Einbund: Sõna on rkl. Laarman'il.

M. Laarman (põl), kohalt: Ei tarvita.

Juhataja K. Einbund: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Tõnisson'il.

J. Tõnisson (rhy): Rkl. Ast vannutas rahvaerakonna rühma, kui ka mind isiklikult, aususe ja kõigi põhimõtete nimel mitte sellega leppida, et riigiteenijate haiguskindlustusseaduse tagasilükkamise järele mingi kord maksma pandaks, mis võimaldaks riigiteenijatele arstiabiandmise. Oma põhimõtete järgi mina küll sellele seisukohale ei saa asuda, ei taha ka

rahvaerakonna rühm seda teha, et meie parlamentaarse võitluse pärast üksikute rühmade vahel kõrvale jätaksime riigielu tähtsa nõude rahuldamise ja jätaksime riigiteenijad ilma arstiabi, et parempoolsete või mõne teise rühma parlamentaarse taktikaga ja tegutsemisviisi pärast võitlust alata. (V a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t.) Meie hääletasime varem selle seaduse vastuvõtmise poolt ja oleme ka nüüd selle poolt, et riigiteenijatele arstiabi kindlustataks. Selles mõttes olen ma siin kõnelenud, mitte aga sellepärast, et siin kuidagi viisi taktiliste võitluste pärast aega viita.

2. K. Ast'i ja Juhataja K. Ein-
A. Anderkopp'i b u n d: Erakorraliseks
erakorralised teadaandeks on sõna rkl.
teadaanded. Ast'il.

K. A s t (s t p): Austatud härrad Riigikogu liikmed! Kui ma nüüd sõna võtsin, siis teen ma seda väga tõsiselt, mitte sugugi ajaviitmiseks. Tänapäev Riigikogu koosolek on omandanud, nagu näete, ebahariliku ilme ja selle vastu on katsutud mõnelt poolt isegi sõna tõsta, leides, nagu ei oleks opositsioon õigustatud niiviisi talitama. Aga, austatud härrad Riigikogu liikmed, kuidasviisi oleksime siis võinud antud korral teisiti talitada? Juba eile märkisin ma ära, et kui see talitamisviis, mis siin riigiteenijate haiguskindlustusseadusega ja tema tagasilükkamisega ilmsiks tuli, oleks üksik nähtus, siis oleks võinud kõnelda ja eraviisil katsuda kindlustusi muretseda selleks, et niisugused asjad edaspidi enam ei korduks. Aga ma tähendasin ka ühtlasi, et meil ei ole siin üksiku juhtumisega tegemist, vaid niisugune talitamisviis on valitsevate rühmade poolt, eriti põllumeeste rühma poolt, harilikuks muutunud. Siin istub lugupeetud härra Riigivanem, ja mina tahaksin tema poole pöörata küsimisega: kui valitsuse poolt oli esitatud seaduseelnõu Riigikogule, ja kui siis valitsuse esitaja valitsuse nimel — see oli töö-hoolekandeminister — Riigikogu ette astub ja seletab, et valitsus peab tarvilikuks selle seaduseelnõu vastuvõtmise, veel rohkem — valitsus peab selle elnõu vastuvõtmise Riigikogu poolt kiireks asjaks, — ja kui siis lastakse seaduseelnõu hääletamisele minna ning pärast sarnast valitsuse esitaja teadaannet hääletamise juures isegi Riigivanem käe üles tõstab valitsuse nõudmise ja valitsuse ettepaneku vastu, — mis see siis on? (V a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t: S k a n d a a l!) Kas sellest tõepoolest kogu Eesti rahvas ei pea huvitatud olema? Kas tõesti seda ei pea Riigikogu hindama? Kui valitsevad rühmad arvavad, et

see loomulik talitamisviis on, kui valitsevad rühmad arvavad, et tohib ja võib niiviisi mängida, siis on opositsiooni peal ka mõningad kohustused. Opositsioon ei saa siis vaikivaks pealtvaatajaks jääda.

Austatud härrad Riigikogu liikmed! Ärgu tuldagu siin väitma, et meie rühm Riigikogu tööd küllalt vääriliselt ei hinda, et meie oleme janditegemisele asunud. Jant tuleb mujalt. (M. L a a r m a n, p õ l: S e e o n T e i e e s - õ i g u s.) Kui meie täna ebaharilikul viisil Riigikogu koosolekut peame, siis on see Riigikogu prestiihi tõstmise pärast ja sünnib selleks, et meie valitsemise korral ja parlamendist katsuda neid kõrvalekaldumisi kaotada, mis on imeväärseks saanud. (V a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t: T e i e t i i b o n h ä v i t a n u d R i i g i k o g u p r e s t i i s h i.) Kas ma tõesti pean oma erakorralises teadaandes riigitarkuse elementaaruseid, põhimõtteid seletama hakkama? Lugu on ometi nii, et igal maal, kus parlamentaarne kord valitseb, — ja see kord peaks ka meil valitsema, — valitsus, kes astub maa etteotsa ja omab rahvaesituse usalduse, ei aja mitte ainult asju, ei ole ainult mehaaniline aparaat riigis, vaid ta peab ka seadusandluse järgi valvama ja seadusandluse eest vastutama. (J T õ n i s s o n, r h v: M i s s u g u s e s e a d u s a n d l u s e j ä r e l e v a l v a b t a?) Iga peaminister, kui ta tõepoolest tahab oma ülesandeid vääriliselt võtta, hoolitseb selle eest, et parlament ainult niisuguseid seadusi vastu võtab, mis temale vastuvõetavad, ja hoolitseb selle eest, et parlament peab need seadused vastu võtma, mis valitsuselt parlamendile esitatud. (J. T õ n i s s o n, r h v: M i s s u g u n e v a l v e s e e o n?) See on parlamentaarne valitsemise kord, et valitsusel oleks õigus parlamendilt nõuda, et parlament vastu võtaks tema poolt esitatud tarvilikud seadused, ja samuti, et parlament ei võtaks sarnaseid seadusi vastu, mida valitsus näha ei soovi. Kui parlament seda ei tee, siis tuleb valitsuse kriis. Kui parlament jätab seaduse vastu võtmata, mille tarvidust valitsus kindlasti rõhutab, siis ütleb valitsus, mul ei ole usaldust, pean tagasi astuma, valitsemise teistele andma, neile, kes minu tahtmist ei täida, see on parlamentaarne kord. Aga niisugust parlamentaarset korda ei ole olnud ei Läänes ega vanas ilmas, et valitsuse esitaja tuleb parlamendi ette, nõuab valitsuse nimel kindlalt ja kategooriliselt seaduse vastuvõtmist, ütleb, et seadus on kiire, — ja siis lõpuks hääletab riigipea ise seaduse vastu, suuremad valitsuse rühmad samuti. See ei ole enam korralik nähtus riigis, spekuloida sellega, et vast opositsioon tuleb ja päästab valitsuse.

Lugupeetud härra Riigivanem! Meie opositsioon on püüdnud olla alati asjalik ja õiglane, heatahtlik isegi, kui soovite, ja ma usun, et kui härra Jaan Teemant käe südame peale paneb ja otsekohene tahab olla, siis peab ka tema tunnistama, et ehk küll opositsiooni poolt talle vahest kallaletungimisi on ette võetud, opositsioon ometi teatud heasoovilikkust ei ole keelanud. Sellepärast siis ärgu härra Riigivanem tulgu tegema Riigikogu kõnetoolilt etteheiteid opositsioonile. Valitsusejuhi mure peab olema nõndapalju oma seljataguse eest hoolitseda, et tal seal toetajad oleksid, vastarinnalt toetust oodata on ebasobiv. Vaadake, lugupeetud härra Riigivanem, meie saame väga hästi aru, et valitsusele on sünnitatud raskusi ja et Riigivanemal praegu kerge ei ole valitsuse eesotsas seista, aga ega ometi opositsioon ei saa Teile rühmajuhte kasvatada ja anda; see ei ole enam opositsiooni ülesanne. Kui Teil on seal härrad Tonkman'id, Laarman'id ja vast mõned teised mehed rühmas mõõduandvad, kas opositsioon siis selles süüdi? Mis võib opositsioon seal parata, et Teil ebaparlamentlikud mehed rühmajuhtideks saavad. (Riigivanem J. Teemant: Aga miks Teile selle seaduse vastu olete?) Kuidas, härra Teemant, kes on selle seaduse tagasilükkajad? (Riigivanem J. Teemant: Ütleme, et teised kõik on vigu teinud, ega see ei anna Teile õigust viga teha.) Meie ei tee praegu viga, vaid meie tahame, et ükskord lõpeks janditamine ja korravastane tegutsemine parlamendis, et ometi kord lõpeks lubamata sallivus valitsuse poolt, mille juures iga seadusandlik töö võimatuks muutub ja mille juures kogu meie seltskonnaga peab kaasa mõtlema: kelle poolt leiab see valitsus veel toetamist? Meie tahame, et niisugune olukord ükskord riigis lõpeks. Kas see töötakistamine, mida opositsioon on alanud, lõpule viiakse või mitte, oleneb vastupidavusest. Ma ei tea, kas ta kestab tänase päeva, või kolm nädalat, kuid ma tean ühte, et see on tarvilik olnud, ja vähemalt on sellega teile mõjuv hoiatus antud selleks, et edaspidi... (Riigivanem J. Teemant: Üks suur rumalus, härra Ast!) Kui see härra Tõnisson'i poolt oleks tulnud, ma oleksin pahaks pannud, aga Teile poolt mitte.

Kui nüüd demagoogiliselt seletatakse, nagu oleks opositsioon takistanud riigiteenijate haiguskindlustuse korraldamist, siis on see sihlik seletamine. Mispärast valitsus ei kindlustanud oma seaduseelnõu läbiviimist Riigikogus? Ma tahaksin teada, kas valitsusel veel palju sarnaseid eelnõusid portfellis on, millega meid järgmisel korral üllatada. Kui valitsus tõe-

likult selle eest muretseb, et riigiteenijatele arstiabi korraldada, oleks valitsus aegsasti pidanud samme astuma, et vastav seaduseelnõu ei oleks tagasi lükatud. Kuid nüüd, kus see seaduseelnõu juba tagasi lükatud, oleks ta võinud praeguse volitusseaduse nõutamise asemel sama tagasilükatud eelnõu uuesti päevakorda võtta. Olge lahked, tehke muudatusi, mis teile meelepärast on! Kas saab opositsioon vägistada enamuse tahtmist? (J. Sepp, mo: T a t e e b s e d a p r a e g u ! — Riigivanem J. Teemant: Kas Teile ei vägistata praegu?) Teil oli igasugune võimalus käepärast, teha seaduseelnõu endale niivõrt suupäraseks, kui iganes tahtsite. Ja ometi nägime, et peaaegu kõiki neid muudatus-ettepanekuid, mida eelnõu vastuvõtmisel opositsiooni poolt tehti, toetas ametlik valitsuse esitaja töö-hoolekandeminister.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Ast, Teile kõneaug on läbi.

K. Ast (stp): Ma mõtlen, et Riigikogu liikmed siiski aimasid, kuhu ma oma kõnega tahtsin välja tüürida. Ma tahtsin teatada, et kui valitsus selle seaduseelnõu päevakorrast ära võtab, on tüli tänaseks silmapilk lõppenud. (Vahelhüüded paremalt poolt: Ei saa!) Noh, siis räägime edasi.

Juhataja **K. Einbund**: Sõna on erakorraliseks teadaandeks rkl. Anderkopp'il. (Sagedased vahelhüüded paremalt poolt.) Palun Riigikogu liikmeid juhatajaga mitte vaielda.

A. Anderkopp (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Meie oleme juba teist või kolmat päeva töö juures, kust sammu edasi ei saa. Sellepärast ei oleks põhjust otsida nende ridade hulgast, kes tööd on takistanud, neid, kes näitasid väljapääseteed, kuidas tekkinud seisukorrast üle saada. Meie ei taha siin obstruktsiooni teha, vaid teatavat teed pakkuda ülesaamiseks. (Hulgalised vahelhüüded.) Ootan, kuni juhataja minul kõneleda laseb.

Juhataja **K. Einbund**: Palun rahu! Sõna on rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (töer): On ju kõigil meeles need sündmused, mis kesknädala õhtust saadik maad on võtnud, ja mil üks suurem valitsuse rühmadest on.... (J. Holberg, põl: See pole Teile asi. Segased vahelhüüded.)

Kogu asja juures on katsutud mõnelt poolt asjale meeoleu anda, nagu oleksid ringkonnad, kes valitsuse poolt esitatud riigiteenijate

1927./28. a. eelarve-aasta haiguskindlustuse korraldamise seadust ei toeta, riigiteenijatele arstiabiandmise küsimuses üldse eitaval seisukohal. See ei ole nii. Oleme näidanud puuduste peale eelnõus. Oleme pakkunud teed, kuidas raskustest üle saada. Peaksime lahendustee leidma, et riigiteenijatele arstiabi kindlustatud saaks. Ka vormiliselt oleme meie praegu väga ebasüdas seisukorras. Juba paari aasta eest võtsime meie vastu riigiteenistuse seaduse, ja viimase § 23 kõneleb meie järgmist: „Riigiteenijatele ja nende perekonnaliikmetele kindlustatakse arstiabi ja pension sellekohaste eriseaduste alusel“. (J. Holberg, põl: Aga seda pole öeldud, millal seda peab tehtama.) See tähendab, et Riigikogu peab andma eriseaduse ja määrama, missuguses korras arstiabi antakse. (Hulgalised vahelhüüded.)

Juhataja K. Einbund: Ma palun Riigikogu liikmeid kõnelejat mitte segada.

A. Anderkopp (töer): Et arstiabi korraldamise seadus vastu võtta, lükkas Riigikogu selle tagasi, jättes sellega küsimuse kõrvale. Hiljem tuleb aga valitsus uue seaduseelnõuga, ja kui eelnõus raskusi on ja need kõrvaldamist vajavad, siis ütlete teie: see on obstruktsioon, see on töösegamine. Kuid tähendasin, ei kõnele ma sellepärast, et tahan opositsiooni teha. Tahan näidata teed, kuidas küsimusest üle saada. Kui see teile ei meeldi, siis olete need, kes ei taha asjast üle saada. (Riigivanem J. Teemant: Rääkige oma sõpradele pahemalt poolt.) Tahan rääkida valitsusega, ja nimelt eelnõu puhul, mis valitsus esitanud on. Aga Teie sõbrad ei lase mind rääkida. Ehk mõjute natuke nende peale. Kesknädalal Teie seda küll ei suutnud.

Meie oleme ära määranud riigiteenistuse seaduses, et arstiabi peab korraldatud saama eriseadustega. Nüüd tuleb valitsus seadusega, kus ei ole ära määratud need alused, kuidas arstiabi antakse, vaid valitsus nõuab omale volitusi — ise korraldavaid määrusi välja anda. Ühelt poolt nõutakse eriseadust, teiselt poolt tuleb aga valitsus eelnõuga, mis eriseadus pole. (H. Rebane, põl: See pole teie valitsus!) Meil on õigus rääkida samuti nagu teil. (J. Vain, stp: See on Eesti Vabariigi Valitsus! — A. Jõeäär, stp: On see kodanlik diktatuur? K. Ast, stp: Kas Eesti riik on teie monopol?)

Väljapääsetee oleks lihtne. Oleme seda öelnud, et valitsus eelnõu tagasi võtma peaks. Minu arvates on võimalus riigiteenijatele arsti-

abi korraldamiseks teisiti olemas, ja see võimalus ei seisa muus, kui et see eelnõu tagasi võetakse, või kui ei taheta seda tagasi võtta, antagu üldkomisjoni, las ta istub seal, sest siit see seadus nii kergelt läbi ei lähe. Kui meil riigiteenistuse seaduse § 23. on nõutud, et eriseadusega peab küsimus lahendatama, ja kui Riigikogus näha on, et ei suudeta kokku leppida selle ümber, siis on lihtne tee, võetakse ja esitatakse Riigikogule seaduseelnõu, millega kustutatakse riigiteenistuse seadusest § 23. On see tehtud, siis on valitsusel võimalus käes korraldada arstiabi nagu ta tahab endistel alustel. Ja ei saa meie sellega nõus olla, et meie oleme kord öelnud, et seda arstiabi eriseadusega korraldatakse, ja nüüd valitsus ütleb, see on tühi jutt, meile tuleb anda volitus, meie teeme nii, nagu heaks arvame.

Võtame eelnõu sisu, mis valitsus esitas. See on täiesti vastuvõtmatu. Tema kõneleb ainult haiguskindlustamisest, aga mis selle all mõelda tuleks, ei tea. On ta riigiteenijate kohta, on ta riigiametnikkude kohta, või on ta riigitöölise kohta, see küsimus on lahtine. Samuti ei tea, on see haiguskindlustus haiguse puhul või vanaduse puhul — kõik need küsimused on lahtised, ja kas keegi usub, et meie siin koosolekul, kus õhk nii kuumaks köetud, võikime neid puudusi parandama hakata. Aga meil on hea meel, et võime valitsusele näidata, kui vildakule teele ta on läinud. Oleme sunnitud kaitsema neid põhimõtteid, mis meie poolt on üles seatud. Oleme rõõmsad, et võime ära näidata, missugusele vildakule teele valitsus ja tema taga seisev rühm on läinud. Mõnel pool on närvilikuks mindud. Keskkohal on isegi mõte käima hakanud kodukorda muuta. Ma pean ütleva, et mind paneb imestama niisugune kavatsus, mida tahetakse läbi viia vähemusrühmituste sihis. Omal ajal oli ju rahvaerakond see, kelle pealekäimisel võeti sisse need paragrahvid, mis käivad vähemusrühmituste kohta. Kui siis teiselt poolt taheti seda, ja parandusmõttega välja tuldi, siis ei viidud seda läbi, vaid selleks kasutatakse ära käesolev olukord. Nüüd, kus meeleolu äärmiselt pinevil, tahetakse tulla muudatusega, seda ei tohiks meie ometi lubada. Ma arvan, et valitsus ei või öelda, et meie selleks oleme välja tulnud, et talle raskusi teha. Meie oleme näidanud põhjendusi, miks meie teatud teed jätkama saame, kui valitsus ei taha aru saada, et tema vildakul teel on. (J. Tõnisson, rhy: Mis parasteis asi muudatust ette panna, nagu tarvis?) Herra Tõnisson, kui oleks esitatud eelnõu kriminaalseaduse muutmise kohta, siis ei saa Riigikogu teise paragrahvina selles seaduses

vastu võtta tsiviil asju. See peab olema uus eelnõu, mis siis seda teist asja käsitab. Kui tahetakse just täna see seadus vastu võtta, siis on ükskõik, sest niisuguses ärevas meeleolus seda juba vastu võtta ei saa, parem teeme esmaspäeval koosoleku ja võtame ta rahulikult vastu. Kristlaste ridadest härra Anniko ütles, et rahvas vaatab selle peale teisiti. Mis Teie muretsete selle eest, kuidas rahvas selle peale vaatab, hääled tulevad ju siis Teile, Teil peaks olema hea meel. Peame tegema, mis loomulik on, peame andma inimestele arstiabi niipalju kui riigikassa seisukord seda lubab. See kord, mis meile peale surutakse, ja millest meie aru ei saa, ei ole vastuvõetav. Meie oleme pakkunud lepitavat kätt, kui selle tagasi lükkasite, siis ärge heitke meile seda ette.

J u h a t a j a **K. Einbund**: Kuna koosolek üle kahe tunni kestnud, kuulutan 20-minutilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.15 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 13.45 minutit.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

3. Vabariigi Valitsuse erakorraline teadaanne.

J u h a t a j a **K. Einbund**: Riigikogu koosolek jätkub. Erakorraliseks teadaandeks on sõna härra Riigivanemal.

Riigivanem **J. Teemant**: Vabariigi Valitsusel on au esineda järgmise erakorralise teadaandega:

„Vabariigi Valitsus ei ole selle vastu, kui riigiteenijate 1927./1928. eelarve-aasta haiguskindlustuse korraldamise seaduseelnõu lugemine katkestatud saab selleks, et seda eelnõu komisjoni anda. Eelnõu komisjoni andmise poolt on Vabariigi Valitsus selle eeldusega, et temale õigus jääb ajutiste Vabariigi Valitsuse määruste põhjal 6. veebruarist 1920. a. eelarve piirides riigiteenijate arstiabi korraldada“.

J u h a t a j a **K. Einbund**: Sõna on korra kohta rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (töer): Kuna Riigikogu pärast erakorralist teadaannet korra kohta teatud otsuse vastu võtma peab, ja kuna see muidu võimalik ei ole, teen ettepaneku, läbirääkimised avada, mille all mõtlen nimelt korra kohta tehtavat ettepanekut.

J u h a t a j a **K. Einbund**: Rkl. Anderkopp'ilt on ettepanek, Vabariigi Valitsuse era-

korralise teadaande puhul avada läbirääkimised. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

A. Anderkopp (töer): Minu rühmal on tõsine põhjus rõõmu avaldada, et Vabariigi Valitsus aru on saanud sellest, et sarnasena see eelnõu, mis valitsuse poolt on esitatud, Riigikogule vaevalt vastuvõetav tohiks olla. Ühtlasi peame tunnustama, et sel teel on võimalik riigiteenijate arstiabiküsimust nõnda lahendada, nagu seda riigiteenijate huvid ja riigikassa huvid lubavad. Sellest seisukohast ei ole meil midagi selle vastu, anda käesolev eelnõu komisjoni. Seepärast teeksin mina ettepaneku Riigikogule ülemineku-vormelina vastuvõtmiseks: „Vabariigi Valitsuse erakorralist teadaannet ära kuulates, otsustab Riigikogu päevakorra-punkt 11. päevakorrast ära võtta ja läheb teiste küsimuste arutamisele“. Mina olen formuleerinud oma ettepaneku niiviisi sellepärast, et meie ei saaks komisjoni-andmise küsimust muul viisil otsustada ja peaksime vastasel korral asuma selle küsimuse sisulisele otsustamisele. (J. Tõnisson, rhv: Ei saa komisjoni anda, jääb järgmisesse päevakorda.) Kui meie päevakorrast ära võtame, annab juhatus asja komisjoni. (K. Päts, põl: Ei saa anda, oli esimesel lugemisel.) Ei olnud esimesel lugemisel.

M. Laarman (põl): Minu arvamise järgi peaks küsimus siis otsustatama, kui päevakord kõne all. Praegu ülemineku-vormeliga seda küsimust otsustama hakata, mis meie selle seaduseelnõuga ette võtame, ei ole otstarbekohane. See on selge erakorralisest teadaandest, et ta komisjoni läheb. Selle põhjal panen ette järgmise ülemineku-vormeli: „Ära kuulates Vabariigi Valitsuse erakorralise teadaande riigiteenijate arstiabikorraldamise asjas, võtab Riigikogu selle teadmiseks ja läheb päevakorras edasi“. Edasi tähendan, et päevakorra juures võib ära otsustada, et arstiabi saaks korraldatud endistel alustel, seni kui uus seadus luuakse, mis enam vastab üldistele nõuetele.

K. Ast (stp): Ma pean oma rühma nimel seletama, et meie võime härra Laarman'i poolt esitatud ülemineku-vormeliga täiesti nõus olla, kuna rkl. Laarman on seletanud, et ka nende rühm peab isendast mõistetavaks, et seaduseelnõu komisjoni läheb. Komisjoni andmist pooldame eriti sellepärast, et siis on Riigikogul võimalik rahulikult ja asjalikult otsustada, kuidas seda asja edaspidi korraldada. Ühtlasi teatan, et meil midagi selle vastu ei

ole, kui riigiteenijatele arstiabi makstakse endiste määruste järgi, kuni vastav seadus antakse.

K. Virma (stp): Täienduseks sellele, mis rkl. Ast praegu ette kandis, oleks mul juurde lisada, et päevakorra-punkt 11 tuleks võtta I. päevakorra-punktiks, et asja ära otsustada saaks. Vastava ettepaneku teen, kui käesolev küsimus lõpetatud.

Juhataja K. Einbund: Kannan ette ülemineku-vormelid. Rkl. Anderkopp'i poolt on ettepanek... (A. Anderkopp, tõer: Võtan oma ettepaneku tagasi.) Rkl. Anderkopp võtab oma ülemineku-vormeli tagasi.

Rkl. Laarman'i poolt on järgmine ülemineku-vormel: „Ära kuulates Vabariigi Valitsuse erakorralise teadaande riigiteenijate arstiabiandmise korraldamise asjas, võtab Riigikogu selle teadmiseks ja läheb päevakorras edasi“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ülemineku-vormel vastu võetud.

4. Päevakorra vastuvõtmine. (Punkt 1. järg.) Rkl. Piiskar on palunud sõna ettepaneku tegemiseks. (J. Piiskar, stp: Eitarvital) Rkl. Klement on päevakorra kohta sõna palunud. (J. Klement, stp: Eitarvital) Rkl. Vain on palunud sõna päevakorra kohta uue ettepaneku tegemiseks. (J. Vain, stp: Eitarvital) Rkl. Vomm on palunud sõna päevakorra kohta. (A. Vomm, stp: Eitarvital) Rkl. Virma paneb ette, võtta 11. — punkt — riigiteenijate 1927./1928. eelarve-aasta haiguskindlustuse korraldamise seadus — I lugemisel I. päevakorra-punktiks. Avaldan ühtlasi ka teise, sama päevakorra-punkti kohta tehtud ettepaneku, mis rkl. Voiman'ilt. Rkl. Voiman paneb ette, 11. punkt päevakorras ära jätta. (J. Voiman, stp: Võtan ettepaneku tagasi.) Rkl. Hasselblatt'ilt on ettepanek, 10. punkt päevakorras välja jätta. 10 Riigikogu liiget nõuab kodukorra § 83. põhjal kõigi päevakorra kohta tehtud ettepanekute kinnist hääletamist. (K. Ast, stp: Kes on esimene allakirjutaja?) Rkl. Voiman. (J. Voiman, stp: Võtan ettepaneku tagasi.) Asun rkl. Virma ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Asun rkl. Hasselblatt'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 30 häält, vastu 45 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Päeva-

kord on kindlaks määratud. (J. Piiskar, stp: 4 tunniga päevakord kindlaks määratud. Paremaltpoolt: Rekord!)

5. Riigiteenijate 1927./1928. eelarve-aasta haiguskindlustuse korraldamise seadus — I lugemisel.

Rkl. Jürman'ilt on ettepanek, anda käesolev seaduseelnõu üldkomisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

6. Eesti ja Läti vahel tolliunioni teostamise lepingu, lõpuprotokoll ja selle lepingu juurde kuuluva lisaprotokoll kinnitamise seadus — III lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja **A. Rei** (loeb): „Eesti ja Läti vahel tolliunioni teostamise lepingu, lõpuprotokoll ja selle lepingu juurde kuuluva lisaprotokoll kinnitamise seadus“.

Redaktsiooni komisjoni liikmed on seaduseelnõu läbi vaadanud ja teinud redaktsioonilisi parandusi, millega ma ühinen ja missugused ma Riigikogule ette panen; nii et pärast käesoleva seaduseelnõu III lugemisel vastuvõtmist tarvilik ei oleks seaduseelnõu redaktsiooni komisjoni anda. Pealkirja juures seisab parandus selles, et tuleb välja jätta sõna „ja“, selle asemele panna ühendusmärk, nii et pealkiri kõlaks — Eesti-Läti vahelise tolliunioni teostamise lepingu, lõpuprotokoll ja selle lepingu juurde kuuluva lisaprotokoll kinnitamise seadus.

Panen ette, seaduseelnõu pealkiri ettekan- tud redaktsioonilise parandusega vastu võtta.

Välisminister Fr. Akel: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Riikliku iseseisvuse algupäevist peale on Eesti ja Läti tõsiselt püüdnud poliitilise ja majandusliku lähenemise poole. Selleks on sõlmitud kahe naaberriigi vahel rida lepinguid ja konventsione, ja Riigikogus praegu III lugemisel olev Eesti-Läti tolliunioni teostamise leping osutub selle rea uueks ja tähtsaks liigiks.

Ja tööpoolest. Ühine minevik aastasade kestel, mille jäljed rahva hinges ühesuguse põhiheli loonud, ligilähedalt ühine kodupind Baltimere rannikul, ühesugune arenemisaste vaimlikul kui ka majanduslikul alal ja mis vast kõige tähtsam — ühised huvid, ühised tulevikuväljavaated ja mured on neid kahte väike- rahvast juhtinud avaldama kindlat tahtet, nimelt liginema teineteisele ja liituma nii tihedalt, nagu see kahe iseseisva ja omaette riikliku elu elava rahva vahel iganes võimalik.

Juba viimane vabadusevõitlus on Eestit ja Lätit õpetanud teineteiselt abi otsima ja leidma, teineteist toetama rasketel silmapilkudel, ja kindel tahe kaitsta ning alal hoida oma rahvuslikku suveräniteeti ja rippumatust, mis kätte võidetud nii paljude ohvrite hinnal, on Eesti ja Läti vabariiki lasknud sõlmida kaitse liidu lepingu.

„See leping kohustab lepinguosalisi ajama rahupolitikat, tihendama sõprussidemeid ja arendama majanduslikke suhteid kõigi rahvastega ning eriti Balti riikide ja nende naabrite vahel“.

„Et koordineerida oma rahuloovaid püüdeid, kohustuvad mõlemad valitsused ühise tähtsusega välispoliitilistes küsimustes ühisel nõul talitama ja vastastikku teineteisele poliitilist ja diplomaatilist abi andma oma rahvusvahelistes suhetes“.

Minu härrad! Need on väljavõtted meie kaitse liidu lepingust, mille Eesti rahvaesitus 20. detsembril 1923. a. heaks kiitnud. Käesoleva kuu esimesel päeval astus jösse Eesti-Läti vaheline riigipiiri ja täna on Eesti-Läti tolliuniooni teostamise leping III lugemisel, mille algatus küll mõnda aastat tagasi ulatub. Need on tähtsamad etapid, väljapaistvamad punktid lähenemise teel Eesti ja Läti vahel.

See kokkulepe tolliuniooni teostamiseks, mis täna siin III lugemisel, tahab tasandada teed ühe katse teostamisele, millist rahvaste vahel seni tegelikult vist üks ainus kord saavutatud, nimelt kaotada tollipiire, ühtlustada kaubaliikumise tingimusi, lühidalt — koordineerida kahe riigi majanduslikke huvisid nii tihedalt, kui see iganes võimalik. See on probleem suure ulatusega ja raske ühtlasi.

Minu härrad! Rahvusvahelised lepingud on püsivad, lepingud on kasulikud, kui nad reaalloludest on tingitud; kõik, mis on meeoleolu või mõjutlemise sünnitus, langeb kokku. Kaitselepingu sõlmimiseks andis aluse vabadusevõitluses äratuntud ühise kaitse vajadus ja kasulikkus hädakorral.

Tollioniooni teostamise lepingu reaalse eelduste suhtes kuulub mõneltki poolt meil ja ka võõrsil kahtlevaid häáli. Ei ole kogemusi, ei ole võimalik kõike algusest peale ette ära näha. Ei või seda ka imeks panna, kuna selle lepingu tuleproov tuleviku asi on. Üks eeldus tahab aga nüüdki kindel olla: see leping peab mõlemaid pooli ühevõrra rahuldama, kui ta peab täitma tema peale pandud lootusi. Kompensatsioonid ja rekompensatsioonid, mis tarvilikud, peavad õieti tabatud olema.

Kui seda asjaolu silmas peetakse, kui mõlemad pooled ühesuguse agarusega ja ühesuguse hoolega kõike seda katsuvad ära hoida, mis ühekülgsel kasu poole sihil, siis täitub —

nii tahame loota — see raam, see raamileping, mis täna siin III lugemisel on, ilusa ja tulusa sisuga mõlema naaberriigi ja rahva majandusliku heakäekäigu eduks ja kasuks.

Selles mõttes tahame tervitada seda uut edusammu Balti riikide koostöös, millise koostöö laiendamine ja süvendamine on alati leidnud Eesti riigitegelaste soojemat poolehoidu.

Ja kui minu sõber ja ametivend, Läti vabariigi lugupeetud välisminister praegusel puhul samas asjas oma rahvaesituse ees sõna võtab, alla kriipsutades Eesti-Läti tolliuniooni teostamise lepingu erilist tähtsust, siis kõlaga meie soovid sisuliselt ühte — Eesti-Läti muutmata ja murdmata sõpruse ja koostöö heaks.

Juhataja K. Einbund: Asun pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja A. Rei (loeb):

„§ 1. Tollioniooni teostamise leping Eesti ja Läti vahel ja selle lõpuprotokoll, missugused alla kirjutatud Riias, 5. veebruaril 1927. aastal, kui ka lisaprotokoll sellele lepingule, alla kirjutatud Riias, 31. märtsil 1927. aastal, loetakse kinnitatuks“.

Käesoleva paragrahvi juures on redakt-siooni komisjoni liikmetelt järgmised redakt-sioonilised parandused: 1) esimeses reas kustutada sõnad „Eesti ja Läti vahel“ ning paragrahvi algus lugeda: „Eesti-Läti vahelise“... 2) teises reas sõna „missugused“ kustutada ja 3) sõna „alla kirjutatud“ üheks sõnaks liita. Panen ette, § 1. ühes redakt-siooniliste parandustega vastu võtta.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja A. Rei (loeb):

„§ 2. Leping, lõpuprotokoll ja lisaprotokoll prantsuskeelne tekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega“.

Käesolevas paragrahvis on redakt-siooni komisjoni liikmetelt parandused, nimelt teises reas sõna „ja“ välja jätta ning sõnade „eestikeelne tõlge“ asemel võtta „eestikeelse tõlkega“. Teen ettepaneku, § 2. ühes redakt-siooniliste parandustega vastu võtta.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on

seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja A. Rei: Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

7. Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seadus — III lugemisel.

Redaktsiooni komisjoni poolt läbi vaadatud, ja sellepärast luban enesele seaduseelnõu ette kanda redaktsiooni komisjoni poolt läbi vaadatud kujul. (Loeb):

Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seadus.

M. Kurtschinsky (vn): Господин министр народного просвещения выступил с возражениями на мою речь. На его месте я не стал бы возражать против моего предложения, так как оно направлено к охране научного достоинства университета и к поддержанию более высокого уровня преподавания в нем. В сущности говоря, внесенная мною при втором чтении поправка к § 5 законопроекта, которую я и сейчас поддерживаю, имеет более принципиальный, чем практический характер, стремясь возможно более точно определить предъявляемые к профессорам требования. Вместо создаваемого этим законом неопределенного положения с минимумом обязательного для профессоров чтения в 6 часов и максимумом в 8 часов, — я предлагаю установить одну общую норму в 6 обязательных часов, отвечающую, как я уже говорил в своей первой речи по этому поводу, прежней университетской традиции и западно-европейской практике. Читаемые сверх этой нормы профессором часы считаются добавочными, т. е. зависят от согласия профессора и за них полагается отдельное вознаграждение в установленном в законе размере. Такое положение устраняет неопределенность и обеспечивает наиболее равномерное распределение обязанностей между преподавателями. Между тем, при наличии двух норм, одному преподавателю может быть предложено читать по низкой, а другому по высшей норме за то же

вознаграждение, что будет представлять несправедливое переобременение одних по сравнению с другими и может вызывать справедливые нарекания.

Можно по этому поводу сказать, что такая мера грозит существенным отягощением государственной казны, особенно нежелательным теперь, когда и так уже проведено повышение жалования преподавательского персонала. Но, во-первых, как мы знаем, то повышение, которое проведено, вовсе не так уж велико, как это могло бы казаться, особенно при сравнении наших профессорских окладов с таковыми же не только в неидуших с нами в сравнение больших европейских странах, но даже в соседних с нами Латвии и особенно Финляндии, также как и в Венгрии. Во вторых же, что особенно важно, такого фактического обременения казны, вследствие оплаты этих дополнительных часов, даже и не может быть в действительности. Как это показывает практика, на большинстве факультетов тот максимум часов, на который профессор может рассчитывать по своей кафедре — это 6, а иногда и меньше. И это не потому, чтобы профессора уклонялись от чтения большого количества часов, а просто — по недостатку места, то есть свободных аудиторий, а главное по недостатку времени. Ведь в сутках всего 24 часа, и все это время не может быть сплошь отдано лекциям, и вот, при данном количестве предметов на факультете нет никакой фактической возможности отвести в распоряжение того или иного профессора больше 6 часов. Это положение я прекрасно знаю по прежней долголетней практике, когда факультету часто приходилось совершенно обратно, принудительно сокращать число преподаваемых тем или иным профессором часов, доведя до 5 или даже до 4. Так что мое предложение исходит не из опасения, что фактически на всех или на большинство профессоров будет возложена дополнительная тяжесть, а имеет в виду желание установить определенной принцип, ввести общую норму, которая не давала бы хоть бы даже теоретической возможности по отношению к одним преподавателям выдвигать одни, а по отношению к другим — другие требования.

Мне возражают, что об этой мере не стоит даже говорить, так как она принята советом университета, т. е. одобрена самими профессорами. Но дело в том, что при современной конструкции универ-

ситетской жизни совет вовсе не вполне гарантирует для всех профессоров возможность обсудить и оценить ту или иную меру. Самое правильное, если желать узнать мнение всего университетского персонала, передать каждый такой проект на обсуждение факультетов. Тогда будут иметь возможность высказаться в самом деле, большинство профессоров, если не все. Между тем этот законопроект, поскольку я знаю, не был предметом обсуждения юридического факультета, как раз наиболее подготовленного по своему составу к обсуждению и оценке тех или иных новых законов.

То же самое имело место и в отношении обсуждения проекта нового университетского устава. Тогда тоже этот последний рассматривался только в верхах университетской администрации, а до факультетов почти не дошел. По крайней мере юридическому факультету он был передан на заключение за такой короткий период до окончательного срока, что профессора юридического факультета, именно как люди, привыкшие очень серьезно и вдумчиво относиться к чтению законов, сочли для себя невозможным дать свое заключение по поводу проекта, чтобы не превратить его рассмотрение в своего рода фарс. Это единогласное решение факультета было официально записано в протоколах факультета и передано университетскому правлению.

Таким образом, у нас далеко не всегда запрашиваются по таким вопросам, казалось бы необходимые инстанции. В свое время, когда я, например, интересовался рассмотрением университетского устава, то один из тогдашних членов правления сказал мне, что они уже давно рассмотрели устав, а мнение остальных в сущности и не важно. Такой монархически-аристократический принцип, которой иногда у нас применяется, очень мало подходит для строя демократической республики, в которой мы живем. В этом отношении, даже в прежней царской России, в подобного рода случаях считали необходимым опрашивать заинтересованные ученые учреждения, в частности факультеты университетов, и давали им необходимое для выяснения вопросов время.

Таким образом, тот факт, что данный законопроект был на заключении университетского совета, нисколько не дает возможности утверждать, что с ним согласна вся профессура, часть которой с ним даже и не ознакомлена. Мы с этой

точки зрения имеем полное право обсуждать его по существу, не думая, что этим наносим ущерб университетскому престижу.

Могу сказать в заключение, что как я уже говорил, моя поправка кроме желания устранить ненужную неопределенность и обезопасить наиболее равномерное распределение обязанностей, между преподавателями, имеет еще в виду и удержание уровня университетского преподавания на большей высоте и гарантирует вместе с тем интересы более молодых, начинающих ученых, на которых иногда могут быть возложены большие чем на других тягости.

Эта поправка стремится препятствовать подходу к университету, напоминающему несколько мерку среднего учебного заведения, она желает сохранить возможно более высокое достоинство университетского преподавания и обезопасить достоинство науки.

Вот мое общее предложение, которое я делаю, и которое я внесу, когда будет обсуждаться § 5. А сейчас я хотел сделать то общее обоснование, которое само собой напрашивалось и которое вызывалось заботами о достоинстве нашего высшего учебного заведения.

Haridusminister J. Lattik: Väga austatud rahvaesitajad! Ei ole tõepoolest selge, mispärast rkl. prof. Kurtschinsky siin selle paragrahvi juures nii pikalt ja laialt on peatunud. Siin ei ole tõepoolest mingisugust hädaohtu ei Tartu ülikoolile, ega professoritele. Kunagi ei ole haridusministeerium olnud sarnasel seisukohal, nagu tahetaks professorite tööd raskeks teha, nagu ei nõutaks seda, et meie professorid peavad sügavasse teadusevalda tungima. Ülikooli seaduse § 67 ütleb, et alammäär on 6 tundi, ja see tasuseadus tahab ära määrata ülemmäära, tahab professorite tööd kergendada, mitte raskendada. Ma arvan, et see ei tohiks kellelegi raskuseks ega tülikis olla, kui praegu seaduses ära on öeldud tundide ülem- ja alammäär. Palun Riigikogu käesoleva seaduse paragrahv vastu võtta esitatud kujul.

Juhataja K. Einbund: Asunduseelnõu pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu pealkirivastu võetud.

Aruandja E. Sulg (loeb):

„§ 1. Tartu ülikooli õppejõududele ja eripalgalistele teenijatele makstakse:

a) palka — riigiteenijate üldise palgaredeli järgi järgmiselt:

korralisele professorile . . .	35.000 mk. kuus.
erakorralisele professorile ja professori kohustetäitjale	30.000 „ „
dotsendile	26.000 „ „
dotsendi kohustetäitjale . .	22.000 „ „
prosektorile, astronoom-observaatorile ja õpetatud-aednikule	18.500 „ „
eriainete õpetajale	17.000 „ „
lektorile filosoofia teaduskonnas	12.000 „ „
tegeliku aiatöö ja mesilapidamise õpetajale . . .	10.000 „ „

b) teenistusvanuse ja ametisõitudetasu ning lasteabiraha: riigiteenijate tasude seaduses ettenähtud normide järgi;

c) lisapalka:

rektorile	7.200 mk. kuus.
prorektorile	5.000 „ „
teaduskonna dekaanile . .	5.000 „ „
teaduskonna prodekaanile .	4.000 „ „
teaduskonna sekretärile . .	1.500 „ „
teaduskonna abisekretärile .	1.200 „ „
majanduskomisjoni liikmele	3.000 „ „
Pasteuri instituudi juhatajale	1.800 „ „

Vabariigi Valitsusel on õigus lubada ülikooli valitsuse ettepanekul välismaalt kutsutavaile õppejõududele maksta reisi- ja ületulemise kulud ja, kui nad kutsutud kuni 5 aastaks, kokkulepitud tähtaja lõpul toetust tagasisõiduks kuni 3 kuu palga suuruses.

Rektori loengute tundide normaalarv on 2 tundi nädalas, prorektoril — 4, teaduskonna dekaanil — 5 ja prodekaanil — 5. Üle selle normi loengute eest omal õppekohal makstakse neile kuni 6-tunnilise normini lisatasu $\frac{1}{24}$ aasta põhipalgast semestritunni eest ülejäävatest palgakrediitidest või nende puudumisel ülikooli erisummadest“.

Teisel lugemisel võeti vastu uus § 5-a. Soovitav oleks, et see paragrahv võetaks viimase lõikena § 1. lõppu, nimelt: „Välismaalt kutsutud õppejõududele, kellele selle seaduse maksamahakkamiseni makseti 30% lisatasu, makstakse edaspidi puuduv vahe praegu saadava tasu ja selles seaduses ettenähtud normide vahel, seni kui õppejõudude normaaltasu ei ole tõusnud ühes teenistusvanuse lisaga kuni

nimetatud välismaalaste poolt praegu saadava tasuni“. Oma sisu poolest kõlbab see paragrahv täiesti § 1. lõppu.

Juhataja **K. Einbund**: Aruandjalt on ettepanek, § 5-a paigutada § 1. lõppu viimase lõikena. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Asun § 1. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1. ühes parandusega vastu võetud

Aruandja **E. Sulg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § 2 ja § 3.

§ 2. Professoritele ja teistele määralistele õppe- ja abiõppejõududele, kes ajutiselt täidavad kõik kohused mingil teisel vakantsel või tegelikult täielikult või osaliselt vabal õppetoolil või õppekohal, makstakse selle eest tasu kuni 50% täidetava koha palgast, kuid mitte enam kui 50% täitja palgast; üksikute tundide eest aga vastavalt $\frac{1}{24}$ aasta palgast semestritunni eest. Tasumaksmine sünnib ülejäävatest palgakrediitidest või nende puudumisel ülikooli erisummadest.

Lektorite asetäitjad saavad tasu tundide arvule vastavalt § 1. ettenähtud alusel.

Lektorile ja tehnilisele abijõule makstakse tasu § 2-ses ettenähtud juhtumisel samas suuruses, nagu eriainete õpetajalegi.

§ 3. Teaduslike ülesannete täitjale, kellel ülikoolis ei ole määralist kohta, ja kes õpetab vakantse või tegelikult täielikult või osaliselt vaba õppekoha sunduslikeks eksamiinetes, makstakse § 2. tähendatud krediitidest kuni 6-tunnilise normini tasu 17.000.— margast kuni 30.000 margani semestritunni eest ülikooli valitsuse määramisel, kusjuures arvestatakse vastava koha ja kohustega, kui ka ülesandetäitja teadusliku kvalifikatsiooni ja kõrvalteenistusega; kogu tasu ei või seejuures suurem olla vastavast palgast.

Aruandja **E. Sulg** (loeb):

„§ 4. Kui õppeülesanne antakse sunduslikus eksamiinies, mis ei ole ühegi määralise õppejõu kohustuslikuks õppeaineks, siis makstakse kuni 6-tunnilise normini tasu 17.000—20.000 marka semestritunni eest õppetöö täiendamiseks lubatud eelarve-summadest või nende puudumisel ülikooli erisummadest.

Keskooli ainete metoodikate õpetajaile makstakse vastavast, iga aasta eelarve korras tarbekohaselt nõutavast, didaktilismetoodilise seminari krediidist 22.000 marka semestri-

tunni eest, kuni 2 tunnini; tundide eest üle 2 makstakse pool ülalnimetatud määrast.

Seminari juhatajale makstakse lisapalka 3.000 marka kuus.

Samal alusel makstakse tasu ka ülemääralisele abiõppejõule.

Kui õppeülesanne antakse isikule, kellel määraline koht ülikoolis, siis makstakse tasu alustel, mis ette nähtud § 2. ühes märkustega, lugedes täidetava koha kuupalgaks 17.000—20.000 marka.“

Siin tulevad viimases lõikes, kolmandas reas kustutada sõnad „ühes märkustega“, kuna redaktsiooni komisjon tarvilikuks on tunnustanud konstruktsiooni muuta ja märkused kustutada.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 aruandja parandusega vastu võetud.

Aruandja **E. Sulg** (loeb):

§ 5. Professori ja dotsendi kohustusliku õppetöö ülemääraks on 8 teoreetilist tundi nädalas ja peale selle vastavate sunduslike praktiliste juhatajate asjaomase teaduskonna õppekava kohaselt. Üle selle normi loengute eest omal õppekohal võivad nad lisatasu saada ülikooli erisummadest teaduskonna põhjendatud ettepanekul ja ülikooli valitsuse määramisel, arvates $\frac{1}{24}$ nende aastapalgast semestritunni eest.

M. Kurtschinsky (vn): Господа народные представители, несмотря на возражение господина министра против моей поправки, я все же считаю нужным сделать свое предложение.

Господин министр указывал, что никто не желает создавать препятствий научной работе профессоров, устанавливая максимум преподавательских часов в восемь часов, когда раньше был установлен только минимум в шесть. Я именно возражаю против этого возможного колебания: от — до — и желал бы установления одной общей нормы. Норма эта в шесть часов, кроме того вполне отвечает условиям университетского преподавания. Можно утверждать, что университет по своим условиям и не может исходить из 8-часовой нормы. Это на практике неосуществимо, потому что день содержит только 24 часа, в смысле помещений наш университет крайне стеснен, аудиторий мало, и студенты тоже не могут слушать больше определенной нормы. Не могут они ведь в день слушать по 16 часов. Прежняя

норма чтения для профессора была в 6 часов, и то она не всегда могла быть соблюдена. Если каждый профессор будет читать по 6 часов, то университетская норма окажется вполне заполненной.

При этом не может возникнуть опасения, что будет закрыта возможность изложения той или другой науки. И если вы оставите в законе 8 часов, то фактически их все равно никто, в качестве общего правила, читать не будет. Я возражаю в данном случае не потому, что опасаюсь, что тут будет возложена на профессора новая тягота, но тут перед нами вопрос известного принципа. Если вы хотите, чтобы университет наш имел бы в своем составе не учителей, а профессоров, если вы хотите дать им возможность научно работать, то не следовало бы вводить закон норму ненужную и открывающую неблагоприятные возможности. Ведь эта норма все же дает возможность наложить на того или другого профессора норму в 8 часов и сказать, что мы имеем право это делать: в законе есть параграф, который дает нам это право. И вот эту возможность я хотел бы исключить. Если мне это дорого как человеку, который связан с университетом, то это должно быть дорого и вам, если вы хотите создать кадр своих молодых ученых. А эта должна быть задача правительства, вы должны по возможности обеспечить для профессоров время для домашней кабинетной работы. Кто знает в чем заключается работа профессора, тот знает, что не в том, что он с кафедры читает известное число, скажем, 8 часов, а главным образом в его научной подготовке к лекциям дома. Старому профессору конечно ничего не стоит прочесть в неделю лишние 2 часа, но начинающему профессору это может оказаться крайне тягостно. У него нет достаточного запаса материяла, он должен усиленно работать дома и подготавливаться к каждой лекции. Вот почему по отношению к ним и вообще всем профессорам должна быть проведена эта известная граница. Отстранив эту границу, может случиться, что старые профессора сократят свои часы и возложат их на молодых, — пусть те читают больше. Этого я хочу избежать, и потому обращаюсь к вам в интересах университета и в интересах науки, не вводить в закон излишнюю 8-часовую норму. Поэтому я и делаю свое предложение, вносящее в § 5 законопроекта необходимые поправки.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Kurtshinsky'ilt on ettepanek, § 5. 1) teises reas arv „8“ asemele võtta „6“; 2) 4. reas pärast sõnu: „omal õppekohal“ võtta juurde: „ja praktikumide juhatamise eest“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Asun paragrahvi hääletamisele. (Hääletatakse). Nähtava enamusega on § 5 vastu võetud.

Aruandja **E. Sulg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 6—13.

§ 6. Eradotsendile, samuti teistele õppejõududele, kelle loengud asjaomase teaduskonna poolt soovitavaks tunnistatud, võib ülikooli valitsus ülejäävatest palgakrediitidest või nende puudumisel ülikooli erisummadest maksta kuni 3-tunnilise normini 20.000 marka semestritunni eest.

§ 7. Ülikooli õppejõududel, kes välja kuulutanud teaduskonna loal ja ülikooli valitsuse kinnitusele erilised ülikooli poolt antava tasu alla mitte kuuluvad loengud, on õigus kuulajailt saada loengu maksu ülikooli nõukogu poolt määratud ja haridusministri poolt kinnitatud suuruses.

§ 8. Praktiliste tundide eest makstakse käesoleva seaduse §§ 2., 3., 4., 5., 6. ja 7. ettenähtud juhtumistel 75% teoreetiliste loengute ja õppetundide tasumäärast.

§ 9. Filosoofia teaduskonna lektoritele makstakse tundide eest, mis nad üle 6 nädalatuuni annavad, lisatasu 4.800 marka semestritunnist.

§ 10. Ülikooli raamatukogu juhatajale arvatakse sama palk ja teenistusvanuse tasu, nagu korralisele professorilegi, kui ta oma kvalifikatsiooni poolest vastab nende kohta seatud nõuetele, vastasel korral määratakse temale tasu ülikooli valitsuse poolt haridusministri kinnitusele vastavalt tema kvalifikatsioonile kas dotsendi või erakorralise professori palga suuruses.

§ 11. Kodumaal õppivale ülikooli teaduslikule stipendiaadile makstakse toetusraha 9.000 marka kuus ja välismaal õppivale — ühes reisikuludega — kuni 56.500 marka, mis makstakse välja kas vastava välisriigi või mõnes muus kindlas valuutas. Kui palju viimati nimetatud määrast võib stipendiaatidele lubada üksikutes välisriikides, määrab ülikooli ettepanekul kindlaks haridusminister kokkuleppel rahaministriga. Peale selle saavad nad lasteabiraha riigiteenijatega ühistel alustel ja määral.

§ 12. Ülikooli ametnikkudele, teaduskondade tehnilistele abijõududele (assist. jne.) ja ülikooli teenijatele makstakse palka, teenis-

tusvanuse, ületunni ja ametisõitude tasu ning lasteabiraha vastavalt riigiteenijatele ettenähtud normidele.

§ 13. Käesolevas seaduses ettenähtud tasunormid loetakse maksvaks arvates 1. aprillist 1927. a. Ühes sellega kaotab maksvuse Riigikogu poolt 8. veebruaril 1923. a. vastuvõetud Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste ametnikkude palgaseadus („R. T.“ nr. 26—1923. a.).

Juhataja **K. Einbund**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **E. Sulg**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata, kuna redaktsiooni komisjoni liikmed selle läbi vaadanud ja elnõu parandustega ette kantud.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

(Koosolekut hakkab juhatama abiesimees **R. Penno**.)

8. Riigiarvetes Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Riigi arvetes summade ümarakstegemise seaduse § 4. muutmise seadus.

Eesti vabariigi valitsemise ajutise korra § 12-a põhjal Vabariigi Valitsuse poolt 28. sept. 1921. a. vastuvõetud riigi arvetes summade ümarakstegemise seaduse („R. T.“ nr. 86—1921. a.) § 4. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 4. Maksukäskude, tshekkide, arveraamatute üksikute lausete kui ka eraldi väljamaksetavate summad võivad olla täismarkades, kusjuures üks kuni viiskümmend penni ära jäetakse ja viiskümmend kuni sada penni terve margana summale juurde arvatakse.

Juhataja **R. Penno**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata, sest redaktsiooni komisjoni liikmed

on parandused juba teinud, ja mina kandsin need ette.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

9. Tallinna Raekojaplatsi korraldamiseks kinnisvara sundvõõrandamise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—4.

Tallinna Raekojaplatsi korraldamiseks kinnisvara sundvõõrandamise seadus.

§ 1. Tallinna Raekojaplatsi korraldamiseks sundvõõrandatakse Tallinna linnale Raekojaplatsil asuv kinnisvara, kinnistu nr. 290-B, mis sisaldab 2³⁷/₄₉ ruutsülda linna obrokimaad ühes selle maa peale ehitatud ühekordse hoonega.

§ 2. Sundvõõrandatud kinnisvara eest makstab Tallinna linn senistele omanikkudele tasu vastavate seaduste järgi.

§ 3. Sundvõõrandamise teostab siseministeerium.

§ 4. Tallinna linnal on õigus pärast tasumaksmist kinnistada sundvõõrandatud kinnisvara oma nimele.

Juhataja **R. Penno**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **V. Hasselblatt**: Teen ettepaneku, käesolevat seaduseelnõu redaktsiooni komisjoni mitte anda, sest redaktsiooni komisjoni liikmed on selle läbi vaadanud, ja nende parandustega kandsin seaduseelnõu ette.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

10. Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus.

Rahukohtu trahviseadus täiendatakse järgmise § 47^a:

§ 47^a. Süüdlast selles, et ta 1) loata toime pani lumepalli- või hüdrasüsteemi järgi kupon-

gide, seeriaste või mingisuguste asjade müügi preemiatega raha, kaupade või asjade näol või laiali loatas neid kuponge, seeriaid või asju; 2) lubas preemiaid avalikult väljakuulutatud küsimuste lahendamise eest, kui osavõtmine oli eriliselt maksustatud, karistatakse arestiga mitte üle kolme kuu või rahatrahviga mitte üle kolmekümnetuhande marga

Juhataja **R. Penno**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

II. Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § 1.

Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus.

§ 1. Riigivanem saab 75.000 marka ja iga minister ning riigikontrolör 50.000 marka kuus palka. Palk makstakse välja ühel ajal riigiteenijate palga väljamaksmisega.

(Sekretäri kohale asub abisekretär **J. Piiskar**.)

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 2—5.

§ 2. Peale palga antakse:

a) igale ministrile ja riigikontrolörile sõidurahana 10.000 marka kuus, ja

b) Riigivanemale, välisministrile ja sõjaministrile korter ühes sisseseade, kütte ja valgustusega.

§ 3. Ametisõidu kulud tasutakse Riigivanemale, ministritele ja riigikontrolörile riigiteenijate ametisõidu I järgu järgi.

Päevarahad ametisõitude puhul tasutakse Riigivanemale kahekordses ja ministritele ning riigikontrolörile poolteisekordses suuruses riigiteenijate ametisõidu I järgu päevaraha-normidest.

§ 4. Riigivanem, ministrid ja riigikontrolör loetakse riigiteenijateks.

§ 5. See seadus hakkab maksma 1. aprillist 1927. a.

Juhataja **R. Penno**: Erakorraliseks teadaandeks on sõna rkl. Grimpel'il.

12. A. Grimpel'i A. Grimpel (tp): Omal erakorraline aja! võttis tööpuuduse vastu teadaanne. võitlev komitee otsuse vastu ja tegi korralduse, et töötatöölised, kes hädaabitöid teevad, saavad ka nende päevade eest tasu, mis pühadena osutuvad, nõnda et ka lihavõttepühadel said töölised tasu. Nüüd on Vabariigi Valitsus otsustanud selle korralduse ära muuta. Vabariigi Valitsus ei luba töötatöölisele pühade eest tasu anda.

Ma ei tea, mispärast on niisugune korraldus tehtud. Praegu on tööpuudus väga suur ja üksikud pennid, mis töötatöölistel selle töö eest saada, on niivõrt väikesed, et sellega ei saa ära elada. Sellepärast oleks tarvis ka nende päevade eest tasu maksta, mis langevad pühade peale.

Neil põhjustel teen ettepaneku, võtta Riigikogu järgmise koosoleku päevakorda järgmine ettepanek: „Riigikogu otsustab Vabariigi Valitsuse otsuse, hädaabitöödel olevatele töötatöölisele pühade päevade eest tasu mitte-maksmise asjus, tühistada.“

Juhataja **R. Penno**: Seda ettepanekut ei saa hääletada.

13. Perekonna-abiraha seaduse muutmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Perekonna-abiraha seaduse muutmise seadus.

Aruandja **E. Sulg** (loeb):

„Perekonna-abiraha seaduse § 1. esimene lõige („R. T.“ nr. 1/2—1923. a.) muudetakse 1. aprillist 1927. a. arvates järgmiselt:

§ 1. Kõigile riigiteenijaile ja kaitseväelastele, kes saavad vähem kui 15.000 marka kuus palka, makstakse nende ülalpidamisel olevate lihaste laste pealt toetusraha § 3. ettenähtud suuruses, kusjuures iga üksiku palgasaaja palga ja toetusraha kogusumma ei või tõusta üle 15.500 marga kuus.“

Oleks soovitav teha väikene parandus, kõigepealt redaktsiooniline parandus: I reas välja jätta sõnad „esimene lõige“ sõnade järele „arvates järgmiselt“ tuleks juurde võtta: „kusjuures endised märkused § 1. juurde jäävad jõesse.“

J. Voiman (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Juba I lugemisel juhtisin tähelepanu sellele asjaolule, et kui seadus sarnasel kujul vastu võetakse, siis § 1 kustub. Nüüd on aruandja vastava ettepaneku teinud. Aga ma kavatsen teha § 3. kohta veel ühe ettepaneku. Praeguse § 3. järgi maksetakse iga lapse pealt kuus: a) 800 marka neile, kelle teenistuskohd on Tallinnas, Nõmme alevis, Narvas, Narva-Jõesuus, Vasknarvas, Tartus, Valgas, Harju maakonna politsei linnaümbruse jaoskonnas, Petseris, Petseri maakonnas ja Narva-tagustes valdades; b) 600 marka neile, kelle teenistuskohd on teistes linnades ja alevites, peale selle paragrahvi p. a. all nimetatute; c) 400 marka neile, kelle teenistuskohd on mujal, peale selle paragrahvi punktide a ja b nimetatud kohtade. Nimetatud kohtadel, minu arvates, elukalliduse raiooni tarvis ei ole. Samasugusele seisukohale asus ka Riigikogu riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse arutamise puhul. Sellepärast teen järgmise ettepaneku: „Perekonna-abiraha seaduse §§ 1 ja 3 („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923. a.) muudetakse 1. aprillist 1927. a. arvates järgmiselt, kusjuures § 1. märkused maksvaks jäävad“. See oleks esimene ettepanek.

Teiseks juhiksin tähelepanu asjaolule, et märkus 2. põhjal võivad riiklikud asutused ja ettevõtted, nende teenistuses olevatele kuupalgalistele tööhõududele, kelle teenistus ja palgamäärad koosseisus ettenähtud vastavate ametnikkude või teenijate teenistuse ja palgamääradega ühised on, maksta toetusraha viimastega ühisel alusel. Praegu on lugu nii, et seni ühed ametiasutused maksavad, teised ei tee seda. Nii näiteks on rahukogude ja samuti kohtu-uurijate juures mitmel pool majateenijad olemas. Mujal makstakse majateenijatele perekonna-abiraha, neile aga ei makseta. Minu arvates on see ebaotstarbekohane. Kui üldse abiraha maksta, siis kõigile, ja sellepärast teen ettepaneku § 1. märkus 2 võtta järgmiselt: „Riiklikkudes asutustes ja ettevõtetes teenistuses olevatele kuupalgalistele tööhõududele, kelle teenistus ja palgamäärad koosseisus ettenähtud vastavate ametnikkude või teenijate teenistuse ja palgamääradega ühised on, maksetakse toetusraha laste pealt viimastega ühisel alusel“. Vahe on selles, et praeguses märkuses on öeldud, et võib maksta, aga siin öeldakse, — maksetakse.

Peale selle tahan tähelepanu juhtida sellele, et selles seaduses ei ole ette nähtud adopteeritud laste pealt maksetavat perekonna-abiraha, kuna vististi 1926. a. vastuvõetud perekonna-abiraha muutmise seaduses on ette nähtud abiraha maksmine ka adopteeritud laste pealt. Minu arvates selguse mõttes oleks tarvilik, kui

meie sellekohase paranduse ka siin teeme ja märkuse käesoleval korral vastavalt redigeerime, nii nagu 1926. a. seaduses. Teen ettepaneku, § 1. 3-das reas pärast sõna „lihaste“ võtta „ja adopteeritud“.

Juhataja R. Penno: Aruandjalt Sulelt on ettepanek, I lõige võtta järgmiselt: „Perekonna-abiraha seaduse § 1. („R. T.“ nr. 1/2—1923. a.) muudetakse 1. aprillist 1927. a. arvates järgmiselt, kusjuures endised märkused § 1. juurde jäävad jõusse“. Peale selle järgneb § 1. sarnaselt, nagu ta eelnõus.

Rkl. Voiman'ilt on ettepanek, § 1. märkus 2 võtta järgmiselt: „Riiklikkudes asutustes ja ettevõtetes teenistuses olevatele kuupalgalistele tööjõududele, kelle teenistus ja palgamäärad koosseisus ettenähtud vastavate ametnikkude või teenijate teenistuse ja palgamääradega ühised on, maksetakse toetusraha laste pealt viimastega ühisel alusel“.

Rkl. Voiman'ilt on teine ettepanek, nimelt sissejuhatava osa kohta: „Perekonna-abiraha seaduse §§ 1. ja 3. („R. T.“ nr. 1/2—1923. a.) muudetakse 1. aprillist 1927. a. arvates järgmiselt, kusjuures § 1. märkused maksvaks jäävad“.

Rkl. Voiman'ilt on kolmas ettepanek: „§ 1. kolmandas reas pärast sõna „lihaste“ võtta „ja adopteeritud“.

Rkl. Sule ettepanek eraldi hääletamisele ei tule, sest ta on aruandjana selle ettepanekuga ühinenud. Hääletamisele tuleb rkl. Voiman'i ettepanek sissejuhatava osa kohta. (Hääletatakse.) Palun võimalikuks teha juhatusel hääli näha. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Valitsus segab!) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (Vahelhüüded: Ära lugeda! — Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 26 häält, vastu — 29 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Edasi tuleb hääletamisele rkl. Voiman'i ettepanek, § 1. märkus 2 kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Edasi tuleb hääletamisele rkl. Voiman'i kolmas ettepanek, võtta „§ 1. 3. reas pärast sõna „lihaste“ juurde „ja adopteeritud“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Asun seaduseelnõu teksti hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tekst ühes aruandja parandusega sissejuhatavas osas ja rkl. Voiman'i parandusega § 1. vastu võetud.

J. Voiman (stp): Nähtavasti ei kuulnud kõik Riigikogu liikmed minu ettepanekut ja ei pannud seda küllaldase hoolega tähele, missugusest asjaolust see tingitud oli, sellest

arvatavasti oli tingitud minu ettepanekule vastu hääletamine. Lubatagu minule veel kord oma ettepanekut korrata ja põhjendada. Teatavasti maksetakse meil perekonna-abiraha raioonide järgi. Vastuvõetud riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse järgi on raioonid ära kaotatud, ja loomulikult tuleksid siin, perekonna-abiraha seaduses, need ka ära kaotada. Praegu makseti 800 mk. iga lapse pealt neile, kelle teenistuskohd on Tallinnas, Nõmme alevis, Narvas, Narva-Jõesuus, Vasknarvas, Tartus, Valgas, Harju maakonna politsei linnaümbruse jaoskonnas, Petseris, Petseri maakonnas ja Narva-tagustes valdades.

b) 600 marka neile, kelle teenistuskohd on teistes linnades ja alevites, peale selle paragrahvi p. a all nimetatute;

c) 400 marka neile, kelle teenistuskohd on mujal, peale selle paragrahvi p. p. a ja b nimetatud kohtade.

Vaadake, selles seisab see vahe. Ma teen ettepaneku, võtta § 3 järgmiselt: „Toetusraha makstakse iga lapse pealt 800 marka kuus“. Kes 800 margaga nõus ei ole, olgu hea, tulgu tehku teine ettepanek, aga ma arvan, meie võiksime selle vastu võtta. Palgaseaduse järgi on elukalliduse raioon ära kaotatud, aga perekonna-abiraha seaduse järgi elukalliduse raioon ära kaotatud ei ole. Selles mõttes teen oma ettepaneku. Nüüd on Riigikogu liikmed minu ettepanekut kuulnud, ja ma loodan, et nad seda pooldavad. Ma ütlen veel kord — kes 800 margaga nõus ei ole, olgu hea, tehku teine ettepanek. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Ma usun, et ka härra Tonkman minu ettepanekut pooldab.

Juhataja R. Penno: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja E. Sulg: Ei ühine.

Juhataja R. Penno: Asun rkl. Voiman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Palume ära lugeda. Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 28 häält, vastu 26 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

14. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman** kannabette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

II lugemisel.

Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus.

Aruandja **K. Tonkman** (loeb):

Riigikogu poolt 8. märtsil 1927. a. vastu võetud riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse § 3. („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1927. a.) teha järgmised muudatused 1. aprillist 1927. a. arvates:

Kustutada:

Rahaministeeriumi alal:

A. Keskasutusest

ministri abi juurest: „(ühtlasi tolli ja piirivalve peavalitsuse peadirektor)“.

E. Tolli ja piirivalve peavalitsus.

1. Juhatus.

Peadirektor (kohuseid täidab rahaministri abi).

2. Tollivalitsus.

a) Juhatus ja kantselei.

b) Tolliametid.

Pearaamatupidaja (ühtlasi tollivalitsuse pearaamatupidaja).

3. Piirivalve valitsus.

(Koosseisud kinnitab Vabariigi Valitsus).

Täiendada:

Rahaministeeriumi alal:

E. Tolli peavalitsus.

1. Juhatus ja kantselei.

2. Tolliametid.

Pearaamatupidaja (ühtlasi tolli peavalitsuse pearaamatupidaja).

Siseministeeriumi alal:

D. Piirivalve valitsus.

(Koosseisud kinnitab Vabariigi Valitsus).

O. Liigand (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Ei saa kuidagi heaks kiita, et seadust, mis alles kuu aega tagasi vastu võeti, juba muutma peab. Aga on kord juba seaduse muutmine käsile võetud, siis tahaksin mina seda asjaolu ära kasutada selleks, et temasse veel üht parandust sisse viia, mis hädapärast tarvilik. Nagu Riigikogu liikmed mäletavad, esitas rahaminister seaduse arutamisel II ja III lugemisel terve rea ettepanekuid, mis vastu võeti. Muude hulgas võeti vastu ka ettepanek, mille järgi üks osa riigiteenijaid, kes enne kasutasid riigi kortereid ühes kütte ja valgustusega, küttest ja valgustusest ilma jäävad. Niisuguste riigiteenijate hulka on, ma usun eksikombel

sattunud ka üks liik riigiteenijaid, kes kuidagi viisi riigi kütte ja valgustusest läbi ei saa ja ei võiks ilma jääda. Need on tuletorni teenijad. Nagu üks ajaleht nimetab, peavad need Robinsonid tuletornides hoopis erakordsetes oludes elama, kus mitte ainult kütte ja valgustuse, vaid ka toidugi ja muu hädatarviliku varustuse muretsemine suuri raskusi teeb. Tuletornid, välja arvatud üksikud, asuvad üksildastes ja tihti muust maailmast täiesti eraldatud kohtades, kus teeniv personaal kuude kaupa sunnitud on muust maailmast lahus olema. Nii puudub Ruhno tuletornil talvel ühendus maaga ja ei ole telefoniühendustki. Viimane laev käis Ruhnol juulikuul läinud aastal, ja arvatakse, et niipea, vähemalt enne maid ükski laev sinna ei sõida. Paljud tuletornid asuvad väiksematel kaljurahnudel. Nii näiteks asub Kokskäri tuletorn Kokskäri saarel, mis muud ei ole, kui kivihunnik.

Niisama asub Stenskäri tuletorn peopesasuuruse kalju otsas.

Stenskäri juurde on maetud terve Inglise laevameeskond, sest neid ei saadud maale viia. Paternosteri tuletorni kapten suri hiljuti ära ja laiba pidi hoidma terve talve seal, ühenduse puudusel ei saadud maale viia. Tuletornide suhtes on olukord eriti raske ja, nagu nimetasin, hoopis korraldamata. Igale ühele peaks olema selge, et riigi hooleks peaks olema selle eest muretseta, et ühendus tuletornide vahel paremini korraldataks ja riigi poolt nende teenijate kütte ja valgustuse eest hoolitsetaks. Sellepärast teen ettepaneku, seaduseelnõu sissejuhatavas osas pärast sõnu „ja riigiteenijate palkade seaduse § 3“ juurde lisada „ja § 5“ ning enne sõna „Kustutada“ asetada Rooma number „I“. Nii jääks aruandja poolt ette loetud eelnõu osa I seaduse osaks. Peale selle tuleks seaduse juurde lisada teine osa, mille sisu oleks järgmine: „II. § 5 muudetakse järgmiselt: p.a. täiendatakse sõnadega „tuletornide ülevaatajatele, vanematele teenijatele ja motoristidele;“ p. b. alt jäetakse välja sõnad „tuletornide ülevaatajatele, vanematele teenijatele ja motoristidele“.

Kui siin küsitakse, kuidas jääb lugu nooremate teenijatega, siis on koosseisude seaduse § 6. ette nähtud, et nende korteri ja valgustuse saamise normid määratakse, kui määralistele teenijatele, keskasutuse juhatusel poolt Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud juhtnööride järgi. Nii oleks nende seisukord kindlustatud § 6. läbi.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja ühineb parandustega, nii et need eraldi hääletamisele ei tule.

Panen seaduse teksti hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tekst ühes parandustega vastu võetud.

15. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr. 2—II lugemisel. Arutamise korra kohta on sõna rkl. Tõnisson'il.

J. Tõnisson (rhv), kohalt: Ma loobun.

Rahaminister **L. Sepp**: Selle seaduseelnõu juures on väiksed redaktsioonilised parandused tarvilikud ette võtta. Kuna see siin koosolekul raskusi sünnitab, panen ette, seaduseelnõu päevakorrast ära võtta ja pärast pühi järgmisel koosolekul arutamisele võtta.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

(Hüüded: Lõpetada.) Ettepanek on tulnud, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

16. Tolle põhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Laarman**: II Riigikogu rahaasjanduse komisjonis olid läbi vaadata mõnesugused tollitariifid ja nende määrade muutmise. Seal võeti vastu mitmesugused sooviavaldused. Vabariigi Valitsus on neile sooviavaldustele vastu tulnud ja katsunud viia tollimäärad neis asjades, mis rahaasjanduse komisjonis puudutatud, nende määradeni, nagu see praegusele majanduselule kohane. Peaasjalikult puudutavad tollitariifid ühte suurt ala meie majanduses, nimelt paberitööstust. Seal on tollid märksa alla poole viidud kui enne. Ja õieti liikusid vaidlused rahaasjanduse komisjonis peaasjalikult nende tollide ümber. Peale selle on tollide alal ka puudutatud mitmesuguseid teisi tööstusalasid, nagu kunstvõitööstus, viksitööstus ja üksikute teiste ainete kohta käivaid tolle. Vabariigi Valitsuse ettepanek on suuremalt osalt muutmata vastu võetud. Ainult üksikud määrad on muudetud. Peaasjalikult on muudetud, nagu seletuskirjast näha, paberitoll, see on märksa alla poole viidud. Peale selle on ära jäetud väljaveotoll nahkade pealt ja tooresainete toll. Kontide pealt on väljaveotoll tõstetud. Mul ei ole siin midagi juurde lisada. Muudatused, mis rahaasjanduse komisjon tegi, on seletuskirjas tähendatud. Mul jääb üle ainult ettepanek teha, see seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta. Siinjuures juhin tähelepanu sellele,

et trükkimise juures on kaks väikest viga sisse juhtunud. Need on nimelt: esimesel leheküljel § 137. märkus 2. kuldfrangid „muutmata“ asemel peab olema „0,06“, teisel leheküljel on kogemata ära jäänud „puusaaduste“ ees § 4.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **M. Laarman**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele asuda ilma kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

P. Baranin (vn): Господа депутаты. Вопрос о несоблюдений трехдневного перерыва, вероятно, уже предпрешено большинством государственного собрания, но я, все-таки, позволяю себе выпадаться против этого предложения. Мне кажется, что такие важные законопроекты, как законопроект о пошлинах, не должны бы так быстро решиться. Я хотел бы внести в представленной законопроекте некоторые дополнения, но к сожалению в такой короткий срок лишен возможности это сделать.

Например, я имею в виду внести изменения в § 183 закона, касающийся бумажной нитки употребляемой для рыболовных сетей, и в § 190, касающийся ввоза готовых сетей. Согласно § 183 нитка облагается пошлиной в размере 0,728 зол. франка с килограмма, а готовые сети облагаются пошлиною, в размере 0,08 зол. франка с килограмма. Такая разница в пошлине между ниткой и сетями не дает возможности заниматься вязанием местным фабрикам. Кроме сего этим могли бы заниматься и сами рыбаки.

Juhataja R. Penno: Rkl. Baranin, Teie kõneaeeg on lõppenud.

P. Baranin (vn): К сожалению я лишен возможности мотивировать мое предложение более подробно. Я высказываюсь против предложения сделанного докладчиком о несоблюдений трехдневного перерыва между первым и вторым чтении законопроекта.

V. Hasselblatt (sks): Kui ma tegin ettepaneku, käesolev päevakorra-punkt päevakorrast välja jätta, siis vaieldi minu ettepaneku vastu. Muuseas tähendati, et see asjaolu on läbi arutatud väga põhjalikult, ja et see näitab, et võime nüüd julgesti selle vastu võtta. Ma

arvan, et seaduseelnõu, mille arutamine komisjonis nõudis aastaid, peaks vastavalt sellele ka üldkogus suure hoolega — mitte kiirrongi kiirusega — kaalutud saama. Kõik see näitab, et see seaduseelnõu on siiski nii tähtis, et seda nende seaduste hulka ei saa arvata, mis kolmepäevalise tähtajata vastu võiks võtta. Ma tahaksin küsida, missuguste seaduste jaoks see kolmepäevane tähtaeg maksab, kui sarnane tähtis seadus tahetakse tähtajata vastu võtta. Igatahes arvan, et käesolevat seadust ei tohi arutada nii vahet pidamata, nagu seda teha tahetakse.

Juhataja **R. Penno**: Sõna on rkl. Laarman'il.

M. Laarman (põl): Minu arusaamise järgi oleks põhjendatud härrade ettepanijate väide, et peaks kolmepäevaline vaheaeg olema seaduseelnõu I ja II lugemise vahel ainult siis, kui keegi oleks seaduse I lugemisel sõna võtnud ja mõningaid puudusi paljastanud. I lugemisel võeti seaduseelnõu aga sõnaraakimata vastu, mingisugust märkust ei tehtud ja ei vaieldud. Kordan veel, et selle kohta on juba II Riigikogu ajal palju vaieldud, mida

ka härra Veiler tähendas. Kui härrad vastuvaidlejad oleksid teinud mingisuguse märkuse või põhjendanud oma arvamist, siis oleks see veel arusaadav. Meil on aga seaduseprojekt kätte saadetud, ei ole vaieldud, aga nüüd on ümber mõeldud. Mina ei saa aru, mida siin mõelda? Minu arvates niisugune arutamine kord ei kannata kuidagi viisi arvustust välja.

A. Veiler (töer): Siin vahetatakse kaks seadust ära, üks neist on paks seadus, tollipõhitariifid ja teine — õhuke seadus, milles on hädalisemad tollitariifide muudatused. Härra Baranin tahab nüüd viimasesse seadusesse ka kalavõrgud sisse võtta. Peab tähendama, et kalavõrkude tolli alandamine on suurde tolliseadusesse sisse võetud, mis antud erikomisjoni läbivaatamiseks.

Juhataja **R. Penno**: Asun aruandja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Riigikogu koosoleku päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 15.45 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.

Abisekretär **J. Piiskar**.

